

Tiina Haapala

MISTÄ PUHUMME, KUN PUHUMME AHTAAJIEN LAKOSTA?

Kevään 2010 ahtaajien lakon uutisointi Helsingin Sanomissa ja Yleisradiossa

Tiina Haapala

MISTÄ PUHUMME, KUN PUHUMME AHTAAJIEN LAKOSTA?

Kevään 2010 ahtaajien lakon uutisointi Helsingin Sanomissa ja Yleisradiossa

Tiina Haapala
Opinnäytetyö
Syksy 2010
Viestinnän koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

Tekijä: Tiina Haapala

Opinnäytetyön nimi: Mistä puhumme, kun puhumme ahtaajien lakosta? Kevään 2010 ahtaajien lakon uutisointi Helsingin Sanomissa ja Yleisradiossa

Työn ohjaaja: Pertti Sillanpää

Työn valmistumisaika: Syksy 2010.

Sivumäärä: 54

TIIVISTELMÄ

Uutinen on objektiiviseksi tarkoitettu journalistinen teksti. Uutinen, kuten muut journalistiset tuotteet, kirjoitetaan kuitenkin suosien jotakin tiettyä tilannemäärittelmää. Journalismi tekee erilaisia valintoja, kategorisoi ja arvottaa maailmaa. Siksi on tärkeä tutkia, millaisia määrittelmiä objektiiviseksi tarkoitettu uutinen tekee.

Opinnäytetyössäni tutkin, miten kaksi median edustajaa, Yleisradion Radion Suomen uutiset ja Helsingin Sanomat, uutisoivat erityisen kiivaasta yhteiskunnallisesta tilanteesta, kevään 2010 ahtaajien lakosta. Tutkimukseni tarkoitus on selvittää, millaisia merkityksiä media antaa lakolle. Tutkin siis, kenen puolesta uutiset argumentoivat. Teoreettisena viitekehyksenä käytän teoriaa journalismin kehystämisestä, jonka mukaan journalistiset tekstit argumentoivat jonkin tilannemäärittelyn puolesta, sekä teoriaa retoriikan keinoista.

Tutkitut mediat käyttivät uutisoinnissaan hyvin pitkälti samoja lähteitä ja näkökulmia. Kokonaisuudessaan uutisointi kehystettiin vahvasti työnantajan ja elinkeinoelämän näkökulmasta. Työntekijäosapuolen, AKT:n eli Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto ry:n, toimet sekä laajemmin lakko-oikeus kyseenalaistettiin. Helsingin Sanomien uutisoinnin näkökulmat olivat lähes poikkeuksetta työnantajan puolesta argumentoivia sekä lakko-oikeutta vastaan. Yleisradion uutisointi puolestaan kyseenalaisti kautta linjan lakko-oikeuden, mutta suhtautui AKT:oon järjestönä neutraalisti tai sympatisoiden. Kummatkin mediat suosivat virallisia lähteitä. Uutisointi keskittyi talouden seurausten määrittelyyn lakon syvempien syiden jäädessä vähemmälle huomiolle.

Aineiston medioissa siis painottui yksi tilannemäärittely. Siksi uutisoinnin syvällisyyden ja moniäänisyyden voi kyseenalaistaa.

Asiasanat: uutinen, kehystäminen, argumentointi, retoriikka, radio, sanomalehti, journalismi

Oulu University of Applied Sciences

Degree Programme of Communication, option of journalism

Author: Tiina Haapala

Title of thesis: Speaking of the dockworkers strike. The news coverage of the dockworkers strike in Helsingin Sanomat and Yleisradio in the spring 2010

Supervisor: Pertti Sillanpää

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2010.

Number of pages: 54

ABSTRACT

In the journalistic tradition news are meant to be objective. Alike journalism of all kinds, news can be seen to promote some certain definition of reality as they make different choices, categorize and put value on certain aspects. Therefore, it is important to study exactly what kind of definitions the objective news are promoting.

My thesis studies the news coverage of two leading representatives, Radio Suomi and Helsingin Sanomat in a particularly tense social situation, that being during the strike of dockworkers in the spring 2010. The aim of my study is to find out how the strike is defined by the media. Hence, the study shows what kind of argumentation the news are promoting. The theoretical background I use is the theory of framing which suggests that journalistic texts promote certain argumentation. I also use the theory of rhetoric means.

The findings of the study were that the media studied preferred the same kind of standpoints and sources. All in all, the news event was framed from the standpoint of employer organization and the economic life. The actions of the employee union and, broadly, the right to use strike as means to express demands, were questioned. The standpoints of Helsingin Sanomat were promoting the arguments of the employer organization and questioning the rights for striking almost on all news studied. While the coverage of Yleisradio was questioning the right for striking it was more likely to promote neutral or sympathizing image of the employee union. Both of the media operators favored sources of conventional kind. The coverage highlighted the economic consequences while the causes of the strike were left to minor notice.

The media put high value on one definition of the situation. Hence, the depth and the broadness of the coverage can be questioned.

Key words: news, framing, argumentation, rhetorics, radio, news paper, journalism

Sisältö

1 JOHDANTO.....	7
2 MUITA TUTKIMUKSIA TYÖTAISTELU-UUTISOINNISTA.....	9
3 LAKKO YHTEISKUNNASSA.....	11
3.1 Lakko ja ammattiyhdistysliikkeet	11
3.2 Tapaus: ahtaajien lakko	12
4 UUTINEN	14
4.1 Mitä on objektiivisuus?	14
4.2 Journalismin lähteet tarkastelussa: näkökulma rakentuu lähteistä.....	16
4.3 Uutisen esittämismuoto ja rajaus	18
4.4 Uutinen eri välineessä: radio- ja sanomalehtiutinen	18
5 UUTISTEN KEHYSTÄMINEN JA RETORIikka	20
5.1 Kehystäminen on tiedon valintaa ja viitekehyksen rakentamista.....	20
5.2 Retoriset keinot edistävät argumentointia	21
5.3 Kehystäminen ja retoriikan analyysi työkaluna.....	23
6 AINEISTO: UUTISIA YLEISRADIOSTA JA HELSINGIN SANOMISTA.....	24
6.1 Yleisradio ja Helsingin Sanomat toimijoina	24
6.2 Yleisradion lakkouutisointi pääpiirteittäin.....	24
6.3 Helsingin Sanomien lakkouutisointi pääpiirteittäin.....	25
6.4 Aineiston rajaus: kolme uutistapahtuman vaihetta	26
7 ANALYYSI.....	28
7.1 Radiouutiset 5. maaliskuuta	28
7.2 Radio Suomen Keskipäivän peili 6. maaliskuuta.....	28
7.3 Radio Suomen Päivän peili 18. maaliskuuta	30
7.4 Radio Suomen Päivän peili 19. maaliskuuta	32
7.5 Helsingin Sanomat 6. maaliskuuta	34

7.6 Helsingin Sanomat 7. maaliskuuta	37
7.7 Helsingin Sanomat 19. maaliskuuta	39
7.8 Helsingin Sanomat 20. maaliskuuta	41
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	43
8.1 Lakon alkupään uutisointi määrittelee kehysvalinnat	43
8.2 Satamissa riidellään: näkökulmat eroavat	44
8.3 Lakon loputtua kysytään lakko-oikeuden perään	44
8.4 Uutisoinnissa korostui yksi tilannemääritelmä	45
8.5. Välineen ominaispiirteet tarkastelussa	47
9 POHDINTA	50
LÄHTEET	52
LIITE	

1 JOHDANTO

Uutinen on peruslähtökohdiltaan objektiivinen, ytimekäs kuvaus ajankohtaisesta tapahtumasta. Objektiivisuus on journalistinen ihanne – uutisen kaltaisessa mediatekstissä asiat pitäisi välittää mahdollisimman puolueettomasti ja tasapuolisesti. Journalistisen tekstin sataprosenttinen puolueettomuus on kuitenkin mahdoton saavuttaa jo siitä syystä, että teksti syntyy valintoja tekevän ihmisen käsissä. Ihminen, journalisti, voi tietoisesti yrittää rakentaa tekstistä objektiivisen, mutta aina lopputulos on lukemattomien valintojen summa.

Uutinen siis on, kaikkien journalististen tekstien tavoin, monivaiheisen valintaprosessin lopputulos. Valintaprosessin seurauksena – vaikkakin objektiivisuuden idea takaraivossaan – journalisti tekee määrittelyjä, jotka kuvaavat uutistapahtuman syitä, seurauksia ja ongelmia. On tärkeää tutkia, minkä puolesta objektiiviseksi tarkoitettu uutinen lopulta argumentoi.

Uutistekstin voidaan siis nähdä argumentoivan *jonkin* tai *joidenkin* puolesta. Valintaprosessin seurauksia voidaan tarkastella kaikenlaisessa uutisoinnissa, mutta selvimmin uutisen käyttämät retoriset keinot tulevat esille uutisoinnissa, jossa on selvästi näkyvillä kaksi tai useampia vastakkaista puolta tai ryhmittymää.

Tutkimukseni kohteena on tällaisen kärjistyneen tilanteen uutisointi. Keväällä 2010 Suomi eli lakkojen aikaa. Lakossa olivat useat ammattiryhmät, muun muassa ahtaajat. Ahtaajien lakko oli merkittävä koko yhteiskunnan kannalta sen laajojen ja mahdollisesti kauaskantoisten vaikutustensa takia: pitkittyessään se käytännössä pysäytti Suomen viennin ja tuonnin satamien kautta ja siten vaikutti suuresti teollisuuden, kuten metsä- ja teknologiateollisuuden toimintaan. Tapahtumassa voidaan siis erottaa useita tahoja ja intressiryhmiä, jotka mediassa kävivät keskustelua tilanteesta tehden omia tilannemäärittelyjään.

Tutkin ahtaajien lakon uutisointia printti- sekä radiomediassa. Vertailevassa tutkimuksessani tarkastelen, miten Helsingin Sanomien painettu journalismi sekä Yleisradion (Yle) radiojournalismi on rakennettu. Eroavatko ne toisistaan? Tar-

kastelen, kenen näkökulmasta uutiset on kirjoitettu, mikä taho pääsee tekemään määrittelyjä tilanteesta, millaisia lähteitä on käytetty sekä lopulta, voiko uutisoinnista erottaa sitä, kumman puolesta ne argumentoivat. Tutkimuksen aineisto, uutiset, ovat peräisin tiedonvälittäjiltä, joiden voidaan katsoa olevan johtavia Suomessa. Ne ovat arvostettuja, valtakunnallisia toimijoita, jotka uutisoinnillaan johtavat suomalaista mediakeskustelua. Korkeatasoisina tiedonvälittäjinä Helsingin Sanomilta ja Yleltä voi myös odottaa tasapuolisuutta. Siksi on mielenkiintoista ja tärkeää kaivautua uutisoinnin pinnan alle ja tutkia, minkälaisen tilannekuvan uutiset oikeastaan antavat.

Tässä analyysissäni teoreettisena viitekehyksenä käytän uutisen teoriaa, kehystämisteoriaa sekä retoriikan teoriaa. Analyysissäni käytän menetelmänä työkalua, jossa yhdistelen journalismin teoriaa kehystämisestä ja retoriikan analysoimisen keinoja.

Erot valinnoissa, painotuksissa ja argumentoinnissa voivat osaltaan johtua myös välineiden eroista. Painetulla ja sähköisellä journalismilla, tässä tapauksessa puheeseen ja ääneen perustuvalla radiojournalismilla, on erilaisia konventioita. Siksi pyrin myös arvioimaan, miten välineen konventiot vaikuttavat lopputulokseen. Lähtöolettamukseni on, että radiouutisoinnissa lähteitä käytetään niukemmin kuin sanomalehti uutisessa, koska radiossa ”tilaa” yhdelle uutiselle on vähemmän kuin sanomalehden vastaavalle. Tämän takia oletan, että radiouutisointi on luonteeltaan vähemmän taustoittavaa.

2 MUITA TUTKIMUKSIA TYÖTAISTELU-UUTISOINNISTA

Viime vuosina työtaistelujen mediarepresentaatioita on tutkittu etenkin lehtien työtaistelu-uutisoinnissa. Taustalla tähän ovat 2000-luvun alun ja puolivälin useiden alojen lakkoilut. Vuoden 2006 Jyväskylän yliopistossa tarkastetussa viestintätieteiden pro gradu -työssään Anna-Stiina Toivonen tutki kolmen sanomalehden, Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen uutiskirjoitteen vuoden 2005 paperityökiistan aikana. Tutkimuskysymyksenä oli tutkimukseeni verrattuna varsin samankaltainen: tutkimus tarkasteli uutisointia uutisen vallan kannalta uutisten näkökulmia analysoiden. Se tarkasteli, ketkä pääsevät esittämään asiansa uutisissa ja – sen seurauksena – millaista yhteiskuntaa uutisointi oikeastaan edistää.

Toivonen havaitsi selviä näkökulmaeroja lehtien välillä: työntekijöiden näkökulma painottui Helsingin Sanomissa ja Keski-suomalaisessa, kun taas Aamulehti kirjoitti enemmänkin työnantajan näkökulmasta. Vaikka kaikkien lehtien osalta jompaankumpaan leiriin jakautuminen tasoittui työtaistelun kuluessa, kautta linjan uutisoinnissa näkyi eri osapuolten suosiminen. (2006, 71–73.)

Jukka Holmbergin vuoden 2004 väitöstutkimus käsitteli yhteiskunnallisten toimijoiden representaatioita mediassa vuosina 1987–2003. Holmbergin päätutkimusaineisto koostui Aamulehden, Helsingin Sanomien sekä Keski-suomalaisen uutisista. Hän havaitsi, että samalla kun lehtien poliittinen sitoutuminen väheni, tasapuolistui myös eri poliittisten toimijoiden käsittely uutisissa. Työmarkkina-osapuolia koskevia uutisia tarkasteltaessa Holmberg kuitenkin havaitsi, että verrattaessa muihin lehtiin Helsingin Sanomat on kautta koko tutkimusaineiston suhtautunut muita myönteisemmin palkansaajajärjestöihin. Holmbergin mukaan tämä voidaan nähdä varsin luonnollisena jatkumona lehden jo 1950-luvulla alkaneesta suuntauksesta, jossa ammattiyhdistysliikkeestä uutisoidaan laajasti uutisoinnin sävyn ollessa myönteinen verrattuna työnantajaosapuoleen. (2004, 224, 237.)

Holmbergin ja toisaalta Toivosen tutkimuksiin nojaten voisi siis olettaa, että vaikka Helsingin Sanomat nykyisellään on muiden johtavien sanomalehtien tavoin poliittisesti sitoutumaton lehti, sen varsin vanha, palkansaajamyönteinen arvomaailma saattaa paistaa läpi vuoden 2010 ahtaajalakonkin uutisoinnin näkökulmissa ja painotuksissa.

Tutkimukseni kannalta mielenkiintoinen Yleisradion lakkouutisointia käsittelevä tutkimus on jo varsin vanha, mutta tarjoaa hypoteesin sähköistä mediaa koskevan lakkouutisoinnin tarkasteluun. Toivonen viittaa pro gradu -työssään (2006, 3) Bouchtin ja Randin vuoden 1971 tutkimukseen, jonka mukaan Yleisradion uutisointi keskittyi tyypillisesti kuvaamaan valtakunnansovittelijan toimintaa ja neuvotteluita pikemmin kuin analysoimaan syvempiä syitä lakkoon. Yleisradion aiemmasta tendenssistä lakkouutisoinnissa ei ainakaan tietääkseni ole tuoretta tutkimustulosta.

Useimmiten työtaisteluja kuvaavat tutkimukset ovat käsitelleet aineistonaan uutisia samoista välineistä. Eri välineiden uutisointia vertailevaa tutkimusta on tästä aiheesta tehty vähän. Siksi poikkivälineellinen, sekä radiota että sanomalehteä sisältävä, tutkimusaineistoni onkin tärkeä ja mielenkiintoinen. Yleisradion tendenssistä myöhemmässä lakkouutisoinnissa, kuten jonkin näkökulman painottumisesta, ei tietääkseni ole tuoretta tutkimustulosta.

3 LAKKO YHTEISKUNNASSA

3.1 Lakko ja ammattiyhdistysliikkeet

Jaryn ja Jaryn mukaan työntekijöiden mahdollisuus mennä lakkoon on merkittävä teollisuusyhteiskunnan piirre. Lakko on työntekijöiden hallussa oleva sanktio, joka kuitenkin on tyypillisesti viimeinen keino ratkoa taloudellisia konflikteja. Lakko käsitteenä kytkeytyy vahvasti toiseen läheiseen käsitteeseen, ammattiyhdistysliikkeeseen. Ammattiyhdistys on työntekijäjärjestö, jonka tarkoituksena on jäsentensä työolosuhteiden parantaminen. Alkujaan ammattiyhdistysliike syntyi samalla kun kapitalistinen yhteiskunta – työntekijäjärjestöt aloittivat toimintansa tasoittaakseen työnantajan ja työntekijöiden välillä vallitsevaa epätasaa-arvoa. Jary ja Jary viittaavat edelleen Leninin vuoden 1902 kirjoitukseen ammattiyhdistystietoisuudesta. Lenin näki ammattiyhdistysliikkeen synnyn tarpeellisena, väistämättömänä parina sosiaalidemokraattiselle liikkeelle. (Jary & Jary 1991, 632, 665, 666.)

Lakkoon liittyy myös sovittelun käsite. Sovittelulla tarkoitetaan kolmannen, itsenäisen ja puolueettoman osapuolen tulemistä mukaan neuvotteluun tavoitteenaan saada osapuolet sopuun. (Jary & Jary 1991, 27.) Käytännössä tätä virkaa hoidetaan usein valtion toimesta, ja Suomessa tämä taho on valtakunnansovittelija. Hän kutsuu lakon uhatessa työriidan osapuolet saman neuvottelupöydän ääreen tavoitteenaan saada aikaan sovintoesitys, johon molemmat osapuolet voivat suostua.

Suomessa ammattiyhdistysliike on perinteisesti ollut vahva toimija. Yksi näkyvä todiste niiden voimasta on niin sanotusti kolmikannassa käytävät palkkaneuvottelut, joiden osapuolina ovat valtio, työnantajajärjestöjen kattojärjestöt sekä työntekijäjärjestöjen kattojärjestöt. Ammattiyhdistykset voivat myös lain suomin turvin käyttää oikeuttaan mennä lakkoon.

Lakko on laillinen, jos alan työntekijä- ja työnantajajärjestön välillä vallitsee niin sanottu sopimukseton tila eli voimassa olevaa työehtosopimusta ei ole. Tällöin

lakosta on jätettävä ilmoitus sekä sopimuksen vastapuolelle että valtakunnansovittelijalle vähintään kaksi viikkoa ennen työtaistelun alkamista. (Laki työriitojen sovittelusta 420/1962 7 §.) Laillisia ovat myös niin sanotut myötätuntolakot, jossa jokin ala menee lakkoon pönkittääkseen varsinaisen lakossa olevan alan vaatimuksia. Tässä tapauksessa lakko siis kohdistuu johonkin työsopimuksen ulkopuoliseen asiaan. (Työehtosopimuslaki 436/1946 8 §.)

Vaikka oikeus työtaisteluihin on Suomessa perinteisesti ollut vahva, on sitä myös kyseenalaistettu, usein elinkeinoelämän puolelta. Yhteiskunnassa työntekijäjärjestöjen ja työnantajajärjestöjen välinen dialogi on erilaisten etujen ja intressien yhteensovittamisesta. Valtio osallistuu tähän vuoropuheluun yhtäältä lainsäätäjän- ja valvojan roolissa. Toisaalta sen päällimmäinen intressi luonnollisesti on kokonaiskatsannossa Suomen talouden vahvuus.

3.2 Tapaus: ahtaajien lakko

Satamissa työskentelevät Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliiton (AKT) ahtaajat olivat lakossa vuonna 2010 noin kaksi viikkoa, 4. maaliskuuta – 19. maaliskuuta. AKT kuuluu Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöön (SAK). Työkiistassa toisena osapuolena oli Satamaoperaattorit ry. Elinkeinoelämän keskusliitto (EK) tuli keskusjärjestönä mukaan neuvotteluihin lakon loppuvaiheessa. Samoin SAK tuli mukaan neuvottelupöytään. Neuvotteluita veti valtakunnansovittelija Esa Lonka.

Satamatyöntekijöiden lakossa keskiössä oli riita niin sanotusta muutosturvarahasta. Työantaja ja työntekijä olivat eri mieltä edellisissä työehtoneuvotteluissa tehdystä sopimuksesta irtisanomisen jälkeen maksettavasta rahasta. AKT:n tulkinnan mukaan irtisanotulle tulisi maksaa 12 kuukauden eroraha, kun taas työnantajapuoli ei tähän voinut suostua. Itse asiassa kyseisestä muutosturvasta osapuolet sopivat jo edellisellä neuvottelukierroksella vuonna 2008, mutta olivat lakon uhatessa erimielisiä sen täytäntöön panemisesta. Irtisanomisrahakiistakysymyksen lisäksi oltiin eri mieltä työajoista. Koska sopua neuvotteluissa ei syn-

tynyt, AKT aloitti lakon kaikissa satamissaan torstaina neljäs maaliskuuta. Ennen torstaita järjestö oli järjestänyt satamissa myös laittomia lakkoja. Lakon soppu syntyi, kun osapuolet hyväksyivät sopimuksen, jonka mukaan 12 kuukauden irtisanomisrahan sijaan irtisanottavan turvaa parannettiin muilla keinoilla eli työllistämistoimilla tai irtisanomisajan pidennyksellä. AKT ei siis saanut aivan sitä, mitä lakolla tavoitteli.

Lakon seurauksena tuonti ja vienti satamien kautta hankaloituivat. Siten satamien sulkeminen vaikeutti välillisesti Suomen teollisuuslaitoksien toimintaan. Jotkin teollisuuden toimijat supistivat tuotantonsa ja pysäyttivät toimintansa kokonaan. Ahtaajien lakko käynnisti jälleen keskustelun lakko-oikeudesta ja sen mahdollisesta rajoittamisesta.

4 UUTINEN

Tässä luvussa määrittelen, mitä journalistinen perinne käsittää journalismin perustuotteella, uutisella. Käsittelen uutista sen eri ulottuvuuksien kannalta. Ensin määrittelen, mitä tarkoitetaan uutisella objektiivisena tuotteena. Määrittelen sitten tarkemmin, mitä tarkoitetaan näkökulmalla sekä pohdin uutisjournalismin lähteitä. Kolmanneksi määrittelen uutisen sen esitysmuodon ja rajauksen kannalta. Neljänneksi määrittelen, miten uutinen eroaa radiossa ja sanomalehdessä.

4.1 Mitä on objektiivisuus?

Huovila määrittelee uutisen objektiiviseksi juttutyyppiksi, jossa julkistetaan uusi, ennestään julkaisematon tieto. Huovila määrittelee kolme kriteeriä, jotka uutisen pitää täyttää: ”sen tulee olla ajankohtainen, yleisesti kiinnostava tai vaikuttaa vastaanottajan elämään sekä olla totta.” (2005, 46, 47.) Nämä kriteerit ovat universaalisti tunnettuja uutisen tuntomerkkejä.

Uutisoppikirjassaan Bruun, Koskimies ja Tervonen painottavat uutisen aktuaalisuutta eli ajankohtaisuuteen pyrkimistä. Sen lisäksi myös he määrittävät uutisen tosiasiapohjaisuuden tärkeäksi nykyaikaiseksi uutiskriteeriksi, kun taas entisaikaa uutistekstit saattoivat sisältää normatiivisia kannanottoja tai muita subjektiivisia arvioita. (1989, 54.)

Tosiasiapohjaisuuden vaatimus on läheistä sukua objektiivisuudelle. Huovilan mukaan kriittinen toimittaja täyttää objektiivisuuden vaatimuksen, kun hän omaksuu aiheeseensa tasapuolisen asenteen: ”- - ei toimi jutun kohteen asianajajana mutta ei myöskään automaattisesti vastustajana.” Uutinen on siten teksti, joka ei toimittajan sisällöllisillä tai kielellisillä valinnoilla pyri ottamaan kantaa aiheeseensa. (Huovila 2005, 46–47.) Huovilan määrittely kuvanee usean journalistin suhtautumista objektiivisuuteen. Objektiivisuus nähdään tasapuolisu-

tena ja puolueettomuutena, mutta sen määrittelemisen tarkasti käytännön työn kannalta on vaikeaa.

Journalistinen työ on äärimmillään rinnastettu tieteelliseen työhön: toimittajat on samastettu tutkijoihin. Ideaalitalanteessa objektiivisuuden varmistukseen toimittaja kerää kaiken mahdollisen tiedon jutun asiasta kirjoittaessaan. Taustatyönään toimittaja siis kokoaa kaiken mahdollisen tiedon, ”maksimaalisen vasta-evidenssin”. Näin varmistetaan yhtäältä se, etteivät toimittajan omat intressit pääse vaikuttamaan jutun lopputulokseen sekä toisaalta se, että toimittaja pysyy arvioimaan jutussa esitettyjen väitteiden oikeellisuutta. Tässä arvioinnissaan toimittaja ei vain papukaijamaisesti toista saamiaan tietoja, vaan syvällisesti arvioi esitettyjen väitteiden todenperäisyyttä. (Hemánus & Tervonen 1980, 113–114, 122.)

Hemánuksen ja Tervosen ideaalitoimittaja on siis kokoaikainen skeptikko, eräänlainen mahdollisten hypoteesien testaaja. Käytännön kiireisessä uutistyössä tällainen on kuitenkin vaikeaa ja useimmiten mahdotonta. Tuchman käsittelee uutistoimittajan päivittäisiä valintoja artikkelissaan *Objektiivisuus strategisena rituaalina* (1972). Kuten artikkelin nimestä jo voi päätellä, Tuchmanin mukaan toimittaja erilaisilla valinnoillaan rakentaa juttunsa objektiivisuuden. Artikkelissaan Tuchman erittelee niitä valintoja, joita toimittajat tekevät saadakseen juttunsa *vaikuttamaan* objektiivisilta. Hänen mukaansa toimittajat ja toimitusorganisaatiot kohtaavat työhönsä kohdistuvan vaatimuksen totuudenmukaisen faktan välittämistä rakentamalla juttunsa järjestelmällisesti niin sanotun objektiivisuuden strategian mukaan. (Tuchman 1972, 664.)

Tuchman erottaa toimittajan päivittäisestä työstä eli jutun rakentamisesta, viisi kohtaa, joita noudattamalla toimittaja voi sanoa työnsä olevan objektiivinen tuotos, jossa toimittajan omat näkemykset uutisaiheesta eivät ole vaikuttaneet lopputulokseen. Tuchmanin mukaan ”objektiivisuuden strategioilla” toimittaja ikään kuin ostaa oikeutuksen juttunsa kategorisointiin objektiivisen uutisosaston alle. Näin toimimalla toimittaja ei kuitenkaan voi sanoa työnsä lopputuloksen edustavan objektiivisuutta, vaikkakin strategioiden käyttö todistaa sen, että toimitusorganisaatiot pyrkivät objektiivisuuteen. (1972, 676.)

Strategian keinoja ovat:

- 1) Ristiriitaisten, eri puolilta asiaa katsovien tahojen näkökantojen esittäminen. Tämä edistää kuvaa tasapuolisuudesta.
- 2) Jutun sisältöä tukevien faktojen valitseminen, mikä edistää kuvaa uutisessa esitetyn asian faktisuudesta.
- 3) Lainausmerkkien käyttäminen. Näin toimittaja sanoutuu itse irti esitetystä kannanotosta, ja esitetty asia jätetään sen lausujan esittämäksi totuus-kannantotoksi.
- 4) Uutisen esittäminen perinteisessä uutisen kaavassa eli vastaamalla mitä missä milloin, miten miksi, kuka -kysymyksiin. Tämä toimii faktisuuden edistäjänä: uutisen totuus rakentuu helposti vastattavissa olevien väittämien varaan.
- 5) Erottamalla uutiset lehden muusta, ei-objektiivisesta aineistosta, jotta uutisen faktisuuden ominaisuus korostuu. (Tuchman 1972, 664–674.)

Objektiivisuuden käsite toimittajan työssä ei siis ole yksinkertainen. Edellä käsittelemäni esimerkkien valossa voidaan todeta, että journalismin objektiivisuus lienee enemmän ideaali eli tavoiteltava asia kuin käytännössä täysin toteutettavissa oleva seikka. Journalismi pyrkii objektiivisuuteen, mutta ei käytännössä voi sitä ikinä täysin saavuttaa. Objektiivisuus on nähtävä enemmän ideana kuin saavutettavana asiana.

4.2 Journalismin lähteet tarkastelussa: näkökulma rakentuu lähteistä

Huovila määrittelee näkökulman lähestymistavaksi: ”Näkökulman valinta osoittaa, kenen tai keiden kannalta asiaa lähestytään.” Edelleen Huovila jakaa näkökulmatyypit suppeaan ja avaraan näkökulmaan. Suppeassa näkökulmassa jutun asiaa lähestytään yhden ryhmittymän intressien pohjalta, kun taas avarassa

näkökulmassa eri ryhmittymien näkökantoja otettu laajemmin huomioon. Huovilan mukaan suppea näkökulma on perinteisesti ollut sähköisen median lähestymistapa. Näin juttuun saadaan sähköisten välineiden vaatima ”terävä” eli lyhyt, iskevä aloitus. Painetussa mediassa näkökulma taas on verrattain laava, jo jutun käsittelyyn varatun runsaamman tilan takia. (Huovila 2005, 73–74.)

Näkökulmaan läheisesti liittyvä käsite on lähde. Kun jutussa käytettävä lähestymistapa on määritelty, on päätettävä, miten siihen tarvittavat tiedot kerätään. Toimittajan valitsema näkökulma vaikuttaa paljon siihen, millaisia lähteitä toimittaja jutussaan käyttää.

Perinteisesti journalistin tiedonhankinnassa käyttämät lähteet on jaettu henkilö-, dokumentti- ja havainnointilähteisiin. Kuutti käyttää tätä kolmijakoa määritellesään tutkivan journalismin lähdetyyppejä mutta se voidaan ulottaa koskemaan kaikkea journalismin alalajeja. Määritellesään tutkivan journalismin olemusta, Kuutti ottaa vertailukohtakseen uutisjournalismin. Uutisjournalismin lähdekäytäntöperinteiden voidaan katsoa eroavan tutkivan journalismin vastaavasta. (Kuutti 2001, 29–30, 77.) Mielestäni Kuutin jako on relevantti uutisjournalismin lähdekäytäntöjä mietittäessä.

Uutisjournalismin lähteet ovat vähäisiä ja lähes aina byrokraattisia. Anonyymeja lähteitä käytetään hyvin harvoin. Lähteet myös usein osallistuvat jutun aiheen ja näkökulman määrittelemiseen. Tietojen luotettavuutta ei uutisjournalismin perinteessä useinkaan kyseenalaisteta. Utistoimituksen työrytmi on kiireinen ja tiukan deadlineen vaativa. (Kuutti 2001, 31.) Utistystyön rutiininomaisuus on johtanut arvosteluun journalismin institutionalisoitumisesta. Huovila kuvaa sitä eräänlaisena ”lokeroitumisena”. Samalla kun tiedotusvälineet ovat järjestäytyneet eri osastoihin, toimittajat toimivat lähellä lähteitensä ja saattavat omaksua heidän kielenkäyttöänsä ja jopa näkökulmia ja arvoja. (Huovila 2005, 48–49.)

Institutionalisoitumisen uhan ja uutisjournalismin lähdekäytännön huomioon ottaen on mielestäni aiheellista pohtia, johtaako konventionaalisten lähteiden käyttö journalismin yksipuolistumiseen. Hyvin suuri osa journalismista on nopeaa uutisjournalismia. Pohtia voikin, kuinka moniäänisen uutisoinnin sellainen journalismi mahdollistaa.

4.3 Uutisen esittämismuoto ja rajaus

Uutisella on oma vakiintunut esittämismuotonsa. Uutisen perusmuoto, sähkeuutinen, esittää asiat tärkeysjärjestyksessä: ensin kerrotaan tärkein asia ja edetään sitten vähempään tärkeään ja taustoittavaan tietoon. Uutinen ei siis ole kronologinen esitys, ja siten sen esittämismuoto on päinvastainen verrattaessa moneen muuhun kielelliseen kerrontatyyliin. (Bruun, Koskimies & Tervonen 1989, 151.)

Huovila painottaa uutisen taloudellisuutta: se nostaa esiin vain tärkeimmät asiat. Se on siten parhaimmillaankin varsin ”sirpaleinen” esitys todellisuudesta. Kaiken kaikkiaan uutinen pyrkii kuitenkin nostamaan esille kulloinkin relevantit asiat. On toimittajan tehtävä pohtia, mikä ympäröivässä yhteiskunnassa on kulloinkin relevanttia tietoa. (2005, 47.)

4.4 Uutinen eri välineessä: radio- ja sanomalehtiutinen

Väline asettaa uutisen tekoprosessille tiettyjä normeja. Huovilan mukaan välineestä riippumatta journalistinen perustyöprosessi on hyvin samankaltainen mutta eri välineiden toimintatyyliissä on myös eroavuuksia. Huovila huomauttaa, että jokaisella viestintävälineellä on oma luonteensa. Uutiset on tehtävä välineen vaatimin keinoin, jotta vastaanottaja voi ymmärtää sen. (2001, 1, 20.) Tarkastelen seuraavaksi radion ja sanomalehden toimitusprosessien sekä työn lopputuloksen, uutisen, erityispiirteitä.

Radio on sähköisenä välineenä nopea tiedonvälittäjä. Huovilan mukaan radio voi parhaimmillaan toimia lähes reaaliajassa, ja yleensäkin radion välittämä tieto tulee noin 4–6 tunnin viiveellä. Sanomalehden ilmestyminen uutistapahtumasta taas tapahtuu noin 6–12 tunnin viiveellä. (Huovila 2001, 1.) Huovila viittaa Pasquaan määritellessään, että sanomalehden kerran vuorokaudessa tapahtuvan uusiutumisintervallin takia se ei pyri kertomaan uusinta uutta. Sen vuoksi sano-

malehti kertoo asioista laajemmin ja on luonteeltaan taustoittava. (Huovila 2001, 7)

Sanomalehtijuttu koostuu jutun ytimen kertovasta otsikosta, otsikkoa tukevasta ingressistä sekä varsinaisesta juttutekstistä. Sanomalehden erityispiirre on se, että jutun lukija voi vastaanottaa juttua omaan tahtiinsa, palata takaisin ja halutessaan lukea jonkin kohdan uudestaan. Huovilan mukaan sanomalehti on välineenä vahvimmillaan lukijalta keskittymistä ja ajattelua vaativissa taustajutuisissa. (Huovila 2001, 28–29.)

Radiojuttu voi perustua ääneen ja sanoihin. (Huovila 2001, 25.) Radion perusuutistyyppi, sähkeutinen, koostuu otsikonomaisesta, lyhyestä ja iskevästä kärjestä sekä sitä seuraavista lyhyistä, yksinkertaisia rakenteita sisältävistä lauseista. Tämä on ominaista radiolle, koska vastaanottaja yleensä kuulee viestin vain kerran. (Kujala, Lahti & Tamminen 1999, 50–51.)

Radion uutistyyppejä ovat sähkeutisen lisäksi niin sanotut sähkesataset, jossa sähkeutiseen liitetään lyhyt, usein noin 30 sekunnin mittainen, uutisääni, joka voi olla haastattelunpätkä tai lainaus haastateltavalta. Kolmas tyypillinen radion juttutyyppi on pitkä uutisjuttu, joka koostuu lyhyestä juonnosta, joka esittää uutisen kärjen sekä uutisraportista, joka voi koostua toimittajan spiikeistä ja haastatteluista. Neljänneksi omaksi kategoriakseen voi vielä erottaa toimittajan oman raportin, jossa toimittaja esittää yhteenvetoa lähteitään referoiden.

Sanomalehdellä ja radiolla on myös samankaltaisuutensa. Huovila mainitsee, että sekä sanomalehden ja radion kerronta on osin samanlaista, koska niissä vastaanottaja – toisin kuin televisiota katsellessaan – itsenäisesti muodostaa kuvan todellisuudesta. (2001, 22–23.)

5 UUTISTEN KEHYSTÄMINEN JA RETORIikka

Edellä kuvailin, mitä journalistinen perinne käsittää objektiiviseksi tarkoitettulla uutisella. Seuraavaksi määrittelen lisää sitä valintaprosessia, joka toimittajalla on edessään juttua kirjoittaessaan. Käytän tässä kehystämisen teoriaa sekä siihen läheisesti liittyvää retoriikan analysoimisen teoriaa. Näiden kahden pohjalta olen rakentanut tutkimustyökalun, jolla voin tutkia uutisissa esiintyviä valintoja ja painotuksia.

5.1 Kehystäminen on tiedon valintaa ja viitekehyksen rakentamista

Kehystämällä (framing) tarkoitetaan niitä valintoja, joita tietoa välittävät tahot tekevät jostakin asiasta raportoidessaan. Juttua tehdessään toimittaja valitsee ja arvottaa asioita. Hän valitsee juttuunsa joitakin asioita, kun taas jotkin aspektit jäävät vähemmällä huomiolla tai kokonaan ilman huomiota. Tässä valintaprosessissa toimittaja antaa jutulle viitekehyksen. Journalistisen lopputuotteen voidaan siten nähdä määrittelevän ongelmia, tekemisen syy-seurausmääritelmiä sekä sisältävän moraalisia kannanottoja ja toimintasuosituksia. (Entman 1993, 52.)

Puran seuraavaksi tarkemmin auki Entmanin nelikohtaisen kehysteorian. Ensimmäinen kehykset määrittelevät ongelmia osoittamalla, mitä niin sanottu kausaalinen agentti (ongelmaan syynä oleva toimija) tekee ja millä hyödyillä ja kustannuksilla. Toiseksi erilaisilla kehystämällä voidaan määritellä syitä ongelmiin. Kolmanneksi kehystämässä otetaan moraalisesti kantaa niin sanottujen kausaalisten agenttien toimintaan eli ongelman syntyyn vaikuttaneiden tahojen toimintaan. Neljänneksi kehykset ehdottavat parannuskeinoja ongelmiin ja oikeuttavat eri toimintatapoja samalla arvioiden mahdollisten toimintatapojen vaikutuksia. (Entman 1993, 52.)

Karvonen tarjoaa tiedon kehystämiseksi useita muita suomenkielisiä vastineita. Kehystämistä voidaan kuvailla myös tiedon ”muodostamiseksi” ja ”järjestämiseksi” tai ”tulkintakehikon antamiseksi”. Toimittaja siis järjestee saamansa tiedon niin, että hän samalla – tiedostaen tai tiedostamatta – tulee antaneeksi sille jonkin tilannemääritelmän, viitekehyksen. Karvosen mukaan kehystäminen on ”valikoivaa kontekstualisointia”. Hänen mukaansa tällainen kontekstien valitseminen tai niiden luominen korostuu etenkin yhteiskunnallisista aiheista uutisoidessa, koska ne ovat omiaan herättämään useita erilaisia viitekehyksiä, joista tarkastella asiaa. (Karvonen 2000, 1 – 2, 4 – 5.)

Käsitykseni mukaan kehystämisen teoria kuvaa hyvin sitä valinnan ja määrittelyprosessia, jossa mediat ovat. Yhteiskunnallista keskustelua käydessään mediat rakentavat erilaisia tulkintoja edistäviä viitekehyksiä koko ajan. Työtaistelujen uutisointi on hyvä esimerkki tilanteen määrittelyprosessin valinnan tärkeydestä: media voi puhua työtaistelusta esimerkiksi yhteiskuntarauhaa järkevänä tapahtumana tai Suomen lakiin kirjattuna oikeutena. Usein on niin, että viitekehysmäärittelyä ei varsinkaan uutisissa tehdä suoraan, vaan ne ovat luettavissa ikään kuin rivien välistä. Uutisen rakentama kuva tilanteesta voidaan siten nähdä argumentoivan jonkin tilannemääritelmän ja sitä seuraavan toimintaehdotelman puolesta. Sen takia on mielestäni relevanttia tarkastella uutisointia myös sen retoriikan keinoja eritellen.

5.2 Retoriset keinot edistävät argumentointia

Yksinkertaisimmillaan retoriikkaa voidaan määritellä ”yleisön vakuuttamiseksi jonkin argumentin pätevydestä ja pyrkimykseksi saada yleisö sitoutumaan siihen”. (Jokinen 2002, 46.) Argumentti ja argumentointi taas viittaavat väitteiden perusteluun. Argumentti on tekstin pääväitteen eli teesin perustelua. Argumentointi taas on koko perusteluprosessi. Retoriikaksi voidaan siten ymmärtää kaikki ne kielelliset keinot, joita käytetään argumentoidessa.

Jokinen (2002, 132) erittelee artikkelissaan useita retorisia keinoja vakuuttelevan ja suostuttelevan kielen analysointia varten. Olen valinnut keinoista analyysiini kuusi, jotka esittelen seuraavaksi. Uutistekstit eivät perinteisessä mielessä ole niin sanottuja vakuuttelevia, kirjoittajan subjektiivisia mielipiteitä sisältäviä tekstejä, mutta niitä voidaan edellä esittämäni kehystämisen ja sen perusteella tapahtuvan argumentoinnin näkökulmasta hyvinkin tutkia retoriikkaa analysoiden.

Retoriset keinot voidaan jakaa kahteen kategoriaan. Jokinen jaottelee ne yhtäältä niihin, jotka koskevat väitteen perustelun *esittäjää* ja toisaalta niihin, joiden voidaan katsoa liittyvän itse *esitettyyn argumenttiin*. (2002, 132–133.) *Puhujakategoriolla oikeuttaminen* liittyy väitteen esittäjän retoriseen vaikuttavuuteen. Jokinen määrittelee, että puhujien kategorisoimisella tarkoitetaan tietynlaisiin puhujiin liitettävää oikeutta kertoa tietyn tyyppistä tietoa. Esimerkiksi asiantuntijan käyttäminen lähteenä voi olla painoarvoltaan vakuuttavampaa kuin tavallisen ihmisen, maallikon. Kategorioihin jako ei ole missään nimessä itsestään selvää, joten erityisen tärkeää on tarkastella, mitkä kategoriat aktivoidaan. *Kategorisointi* kuitenkin koskee myös käsiteltäviä asioita, argumentaatiota kokonaisuudessaan. Yksi tapa hahmottaa kategorisointia on pohtia, miten erilaisten kategorioiden synnyttäminen palvelee ”erilaisten funktioiden toteutumista, vaikkapa oikeuttamista tai kritisoimista”. Jokinen (2002, 135, 141)

Konsensuksella vahvistamista käytetään silloin, kun näytetään, että useat eri tahot ovat samaa mieltä, jolloin asian argumentoija saa argumentilleen enemmän painoarvoa, koska sen voidaan olevan yhteisesti tunnustettu mielipide. Konsensusta rakennettaessa usein viitataan nimenomaan riippumattomiin asiantuntijoihin. Tällöin kyseessä on (useiden) *asiantuntijoiden lausunnoilla vahvistaminen*. (Jokinen 2002, 138–139.)

Tosiasiapuhe on puhetta, joka hämärtää tekijän tai tekijät sekä sen tai joidenkin vastuun asioista. Tapahtumat siis ajavat toimijoiden syyn etsimisen edelle, jolloin asiat näyttävät vain tapahtuvan. (Jokinen 2002, 140.)

Numeerinen ja ei-numeerinen *määrällistäminen* taas on luvuilla, prosenteilla, taulukoilla osuuksilla ja muilla vastaavilla vahvistamisesta. Jokisen mukaan

määrällistämistä on tärkeää huomata, se että sen käyttäminen retoriikkana on usein yksinkertaistavaa koska kaikki numeerinen ajattelu on suhteellista. (2002, 146.)

Viimeiseksi retoriikan keinoista nostan esille *metaforien käytön*. Metaforat ovat käsitteitä, jotka eivät vastaa käsitteen kirjaimellista määritelmää. Jokinen viittaa Raeen ja Druryyn lainatessaan: ”Metaforat mobilisoivat lingvistisiä resursseja aktivoitakseen tiettyjä merkityspotentiaaleja”. Metaforat ovat mielenkiintoisia, koska kielemme on niitä täynnä ja itse asiassa käytämme niitä paljon tiedostamatta. Jokinen tähdentää että metaforien voima piilee juuri tuossa yksinkertaisessa arkipäiväisyydessä, joten ne voivat herättää helposti konnotaatioita. (Jokinen 2002, 148–149.)

5.3 Kehystäminen ja retoriikan analyysi työkaluna

Yhdistän kehystämisen ja retoriikan analyysin työkaluksi analysoidessani uutisointia. Ensinnäkin analysoin aineistoni uutisia käyttäen teoreettisena pohjana aiemmin luvussa 5.1 esittelemäni Entmanin kehystämisteorian neljää kohtaa. Tutkin pääpiirteissään, millaisia valintoja uutisissa on käytetty: millaisia näkökulmia ja lähteitä on suosittu ja toisaalta mitä on jätetty käyttämättä. Siten voin etsiä uutisista niin sanottuja kausaalisia agentteja eli syy-seuraussuhteiden erittelyä. Retoriikan keinoja tarkkailemalla voin edelleen tarkemmin osoittaa, miten uutiset argumentoivat jonkin tilannemäärittelyn puolesta.

6 AINEISTO: UUTISIA YLEISRADIOSTA JA HELSINGIN SANOMISTA

Aineistoni koostuu kahden Suomen johtaviin medioihin lukeutuvan toimijan lakkouutisoinnista. Yleisradio on suurin sähköinen media, joka viime vuosien Gallupien mukaan on Suomen ”luotetuin”. Helsingin Sanomat taas on suurin painetun median edustaja, ja se sen vuoksi kiistatta yksi painavimmista mielipidevaikuttajista.

6.1 Yleisradio ja Helsingin Sanomat toimijoina

Yleisradio Oy (Yle) on vuonna 1926 perustettu viestintäyhtiö, joka toimii julkisen palvelun periaatteella. 99-prosenttisesti valtion omistaman yhtiön tarkoituksena on tuottaa kaikille yhtäläisesti saatavilla olevaa ohjelmaa, joka ottaa huomioon sekä tiedonvälityksen, sivistyksen ja viihteen. (Kujala, Lahti & Tamminen 1999, 115–116.) Yleisradio toimii radiossa, televisiossa sekä internetissä. Yhtiön uutistoiminnasta vastaa kaikkiin välineisiin uutisia tuottava YLE uutiset, yhtiön oma uutistoimisto, joka muodostettiin vuonna 2006. Muutos oli merkittävä, koska tuolloin Yle luopui kokonaan Suomen Tietotoimiston (STT) aineiston käytöstä.

Vuonna 1899 perustettu Helsingin Sanomat taas oli alun perin liberaali nuor-suomalainen lehti. Sitoutumattomaksi se muuttui vuonna 1932. Huomionarvoista on sen laaja levikki: Helsingin Sanomat on Pohjoismaiden laajalevikkisin sanomalehti. Vuoden 2010 alkupuolella sen levikki oli 398 000.

6.2 Yleisradion lakkouutisointi pääpiirteittäin

Radio Suomen pitkät, kolme kertaa päivässä lähetettävät uutislähetykset ovat Yleisradion pääuutiset radiossa. Niihin kuuluvat Aamun peili kello 8.00, Keski-

päivän peili kello 12.00 sekä Päivän peili kello 17.00. Pääuutislähetysistä voidaan vielä kaikista tärkeimpänä erottaa viimeisin eli Päivän peili.

Yleisradion aineistoa kerätessäni tarkkailin Radio Suomen kolmen pääuutislähetysuutisointia. Ahtaajien lakko on ilman muuta yksi Yleisradion pääuutisaiheista koko runsaan kaksiviikkoisen lakon ajan. Siitä uutisoidaan lähes joka päivä ainakin yhdessä uutislähetyksessä, usein kahdessakin.

Yleisradion uutisia yleisesti tarkasteltuani voin todeta, että sen lakkouutisoinnissa uutiset ovat toisaalta laveita, toisaalta hyvin rajattuja. Laveissa näkökulmissa uutiset käsittelevät asiaa useita lähteitä käyttäen. Rajatuissa näkökulmissa puolestaan uutiset käsittelevät lakolle välillisesti altistuneita osapuolia, kuten teollisuuden vaikeutumista ja EK:n kantaa asiaan.

Kaiken kaikkiaan uutisoinnin kokonaistarkastelussa vaikuttaa siltä, ettei mikään osapuoli saa muita enemmän tilaa mielipiteelleen, ja lähteitä on paljon. Rajattujen näkökulmien uutisissa asiaa käsitellään enemmän välillisesti kärsivien kuin AKT:n näkökulmasta. Työntekijäosapuoli AKT saa kaiken kaikkiaan äänensä kuuluviin, mutta merkille pantavaa on, että tavallisia lakossa olevia ahtaajia ei oikeastaan ole äänessä.

6.3 Helsingin Sanomien lakkouutisointi pääpiirteittäin

Kuten Yleisradiolla myös Helsingin Sanomilla ahtaajien lakko on yksi kiistattomista pääuutisaiheista lakon ajan. Se uutisoi lakosta Kotimaa-sivullaan.

On huomattava, että pääkirjoituksissaan Helsingin Sanomat ottaa melko voimakkaasti kantaa ahtaajien lakkoa vastaan. Pääkirjoituksissa AKT:ta väitetään liian lakkoalttiiksi ja häikäilemättömäksi. Helsingin Sanomat arvostelee yhden avainalan järjestön lakon vaikeuttavan aivan liikaa koko talouden toimintaa. Lakon pitkittyessä ja sen päätyttyä lehti perää muutoksia työtaistelujen pelisääntöihin: sovittelujärjestelmää olisi kehitettävä. Se ei kuitenkaan ole suin päin ajamassa lakko-oikeuden rajoittamista, mutta kyseenalaistaa sen.

Jo pintapuolisen tarkastelun perusteella voi sanoa, että Helsingin Sanomien uutisointi on näkökulmaltaan useimmin työnantajan kuin ahtaajien puolella. Myös EK saa melko paljon tilaa, kun AKT saa vähemmän tilaa. Mainittava on vielä, että peruslakkolainen ei pääse ääneen – kuten Yleisradion uutisoinnissa – oikeastaan kuin kerran.

Lisäksi on huomattava, että Helsingin Sanomissa AKT:n puheenjohtaja Lauri Lylystä julkaistaan lakon ensipäivinä ”profiili”, hänen henkilöänsä ruotiva kirjoitus, jossa hänet ja AKT määritellään ikään kuin riitapukareiksi: ”- - johtaa järjestöä, joka ei pelkää rettelöidä.” Määrittely jatkuu näin: ”Syksyllä 2007 hän sai maistaa omaa lääkettään, kun AKT:n toimiston työntekijät marssivat ulos palkkaneuvottelujen vauhdittamiseksi. Työntekijöiden mukaan työnantaja – eli Rätty – oli haluton neuvottelija.” (Helsingin Sanomat 4.3.2010.)

Rätty voidaan siis lehden mukaan lukea arrogantiksi vaatijaksi, riita-alttiiksi neuvottelukumppaniksi. Tämä yhdistettynä Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa esitettyyn AKT-kritiikkiin antaa uutisanalyysilleni hypoteesin siitä, että Helsingin Sanomien uutisointi paljastuu lähitarkastelussakin erityisen AKT-kriittiseksi.

6.4 Aineiston rajaus: kolme uutistapahtuman vaihetta

Olen valinnut uutismassasta aineiston, jota tarkastelen lähiluvussa. Aineistossa on uutisia lakon sen kolmessa eri vaiheessa. Jotta pystyn tarkasti vertailemaan tapahtuman uutisointia kahdessa välineessä, aineistoni on siten yhteensopiva, että uutisten julkaisuajankohdat ovat mahdollisimman lähellä toisiaan. Tämä tarkoittaa sitä, että radion lähes reaaliaikaista uutispäivää seuraa aineistossani seuraavan päivän sanomalehti uutisointi. Aineistoni koostuu Päivän peilissä lähetetyistä kolmesta uutisesta sekä neljästä Helsingin Sanomien uutisesta.

Ensimmäiset uutiset ovat lakon ensimmäisiltä päiviltä. Alkupään uutisointia tutkimalla pääsen hyvin jyvälle siitä, miten välineet oikeastaan kehystävät koko uutistapahtuman: miten tilanne määritellään, mistä näkökulmasta sitä lähdetään kerimään auki.

Toiseksi tarkastelen uutisointia lakon kärjistyneessä vaiheessa, jossa satamaoperaattori Finnsteve kutsui töihin lakon ulkopuolista työvoimaa – AKT:n näkökulmasta – rikkurityövoimaa tekemään sataman ahtaustyötä. Lakko on tässä vaiheessa jo pitkittynyt, koska ahtaajat eivät ole olleet töissä melkein kahteen viikkoon. Lakon vaikutuksessa välillisesti olevat tahojen toimissa lakko alkoi näkyä jo paljon: teollisuus joutui perumaan tilauksiaan ja vienti vaikeutui. Lakon tässä vaiheessa kattojärjestöt EK ja SAK tulivat mukaan sovintoneuvotteluihin.

Kolmanneksi tarkastelen lakon päättymisen jälkeistä uutisointia. Sitä tutkimalla voin selvittää, miten koko tapahtuma vedetään yhteen. Miten yli kaksi viikkoa jatkuneen lakon jälkeen asiaa käsitellään, mitkä ovat syyt ja seuraukset? Miten sitä kokonaisuudessaan arvotetaan ja miten sen nähdään vaikuttavan tulevaisuuteen?

7 ANALYYSI

7.1 Radiouutiset 5. maaliskuuta

Radiouutiset ei uutisoi ahtaajalakosta lakon toisena päivänä. Tilanne siis kehystetään siten, ettei siitä uutisoida ollenkaan. Syynä radiouutisten uutishiljaisuuteen lienee se, ettei asiasta ole mitään uutta käännettä: lakosta ei käydyä tuolloin sovintoneuvotteluja. Yleisradion muissa välineissä lakosta tosin uutisoidaan. Televisio- ja nettiutiset kertaavat lakon syitä ja kertovat, että osapuolilla on haluja neuvotteluihin.

7.2 Radio Suomen Keskipäivän peili 6. maaliskuuta

Radiouutiset raportoi lakosta varsin lyhyesti. Sunnuntain uutisoinnin näkökulma on tiukka: se kertoo tilanteesta työnantajapuolen ja metsäteollisuuden kannalta. Uutisessa on käytetty lähteinä Elinkeinoelämän keskusliiton (EK) työmarkkinajohtaja Eeva-Liisa Inkeröistä sekä metsäteollisuuden toimijoista metsäyhtiö M-Realia ja UPM Kymmeneä. Inkeröinen on jutun päälähde, jota on myös lainattu, kun taas metsäyhtiöiden sanomisia referoidaan lyhyesti uutisen lopussa. Uutisen juonnon ensimmäinen lause kertoo sen kärjen: ”Elinkeinoelämän keskusliiton mukaan Suomen työrauhajärjestelmää olisi ehdottomasti uudistettava.”

Uutisessa lakko kehystetään selvästi ”AKT:n aiheuttamaksi ongelmaksi”. EK:n Eeva-Liisa Inkeröisen suulla ongelmaksi nähdään AKT:n aiheuttama tilanne: lakko pysäyttää Suomen viennin. Lakon syvempänä syy-seurausmääritelmänä jutussa esitetään Suomen työrauhajärjestelmä, joka ei toimi, koska AKT:n lakon kaltainen tilanne on päässyt syntymään. ”Kyllä tämä AKT:n tilanne osoittaa, että meidän pitäisi jollain tavalla suojautua näiltä tilanteilta”, Inkeröinen sanoo. Syvempänä syynä lakkoon on siis järjestelmä, joka sallii ahtaajien lakon kaltaisen lakon. Parannuskeinoja on Suomen työrauhajärjestelmän uudistaminen sekä

akuutisti sovitteluratkaisun löytäminen. Näiden toimien jälkeen uutisessa määritellään, että tilanne paranee ja ”me” voimme ”suojautua” vastaavilta tilanteilta. Uutisesta voidaan lukea selvästi moraalinen kannanotto kausaalisen agentin, AKT:n toimintaan. Siinä lainataan Inkeröistä: ”Juridinen oikeus heillä on, mutta moraalista oikeutta mielestäni ei ole.”

Uutisen lopusta erotan vielä erityisen, oman tarkastelunsa kohteeksi sen metsäteollisuusosion. Uutinen kertoo, että M-Real on mahdollisesti sulkemassa tehtaan lakon takia ja että UPM on jo sulkenut yhden tehtaan ja luultavasti sulkee vielä lisää lakon pitkittyessä. Metsäteollisuuden negatiivisten vaikutusten erittely jatkaa ongelman seurausten määrittelyä.

Kehystämisanalyysin tuloksena uutisen voi lukea ottavaan tiukasti kantaa ahtaajalakkoa vastaan. Retorisessa mielessä uutisessa on kiinnostavaa ensinnäkin sen puhujakategoria. Oikeastaan koko sen tekoprosessin on käynnistänyt EK:n työmarkkinajohtajan määrittely tilanteesta. Hänen korkea, vaikutusvaltainen asemansa on niin tärkeä, että se ikään kuin oikeuttaa tekemään uutisen, jossa hänen näkemyksensä pääsevät esille hyvin laajasti. Puhujan korkea puhujastatus siten ilman muuta vahvistaa tilannemäärittelyä.

Toiseksi huomioni kiinnittyy uutisessa esiintyvään tilannekategorisointiin. Tilanne määritellään parilla sanalla heti kärjessä: toimittaja kirjoittaa, kuinka Inkeröisen mukaan ahtaajat ovat menneet lakkoon ”pahimpaan mahdolliseen aikaan”. Tätä määrittelyä seuraa lainaus Inkeröiseltä, jossa hän selostaa, kuinka maailma on verrattuna Suomen työrauhajärjestelmän synty aikaan ”ihan toisenlainen”. Inkeröinen sanoo: ”- - me eletään osana maailmantaloutta, verkottuneessa, tietoverkkoihin kytkeytyneessä taloudessa, jossa ollaan entistä enemmän haavoituvampia.” Toimittaja uutisen takana viitanee ”pahimmalla mahdollisella ajalla” talouden taantumaa. Kuitenkaan lähteen lainauksesta ei käy ilmi, miksi aika oikeastaan on juuri pahin mahdollinen. Kategorisointi on selvä retorinen kannanotto uutisen kokonaiskehystämistä palvelemaan. Sitä en tietenkään voi sanoa, kuinka tiedostaen se on oikeastaan tehty.

7.3 Radio Suomen Päivän peili 18. maaliskuuta

Radiouutiset uutisoi Kotkan Mussalon tapahtumista Multilinkin käynnistettyä työt muutaman tunnin viiveellä. Uutisessa on kaksi osaa. Ensimmäisessä osassa kuvataan Kotkan tapahtumia Mussalon satamassa sekä kommentoidaan niitä AKT:n toimesta: viestintäpäällikkö Hilikka Ahde sanoo, että ATK ei järjestänyt Kotkan töiden estämistyristä keskitetysti. Tilannetta kommentoi myös AKT:a sympatisoiva Rautatieläisten liitto.

Uutisen toisessa osassa siirrytään uuden studiojuonnon kautta kysymään kantaa liittotasolla SAK:lta. SAK:n järjestöjohtaja Matti Tukiainen tuomitsee Multi-Linkin töiden aloittamisen ja toteaa sen vaikeuttavan neuvotteluja. Puheenjohtaja Lauri Lyly ei näe tilannetta niin vaikeana. Vastapuolen liittotason EK:n kantaa ei kysytä. Uutisessa kysytään viimeiseksi työnantajan, Satamaoperaattoreiden, näkemystä. Toimitusjohtaja Juha Mutru sanoo ymmärtävänsä Multi-Linkin ratkaisun, mutta sanoutuu irti järjestönä tapahtuneesta.

Yleisradio ottaa näkökulmakseen uutisoida tilanteesta AKT:n näkökulmasta. Uutisessa ongelmaksi voidaan katsoa kehystetyn Multi-Linkin töiden aloittamisen. Uutisen kausaalinen agentti, toimija, on Multi-Link. Uutisessa arvioidaan siten sen töiden aloittamisesta johtuneita seurauksia. Niitä on toisaalta Rautatieläisten yhtymien lakkoon myötätunnosta ja ylemmällä tasolla töiden aloittamisen mahdolliset seuraukset neuvottelupöydässä.

Uutinen sisältää paljon hienovaraista moraalista kommentointia. Näkyvin niistä on Rautatieläisten liiton kaakon satamien ammattiosaston kommentti, jossa pääluottamusmies Mika Kurttila ”paheksuu syvästi” Multi-Linkin toimintaa. Myös AKT:n Hilikka Ahteen kommentti satamien turhautumisen ymmärtämisestä rakentaa ahtaajia sympatisoivaa kehystä. Huomattava on myös, että uutisessa käytetään huomattavan neutraaleja sananmuotoja, kun siinä raportoidaan sataman tapahtumia. Ahtaajien toimia ei juuri kommentoida negatiivisesti. Tällainen retoriikka rakentaa ahtaajia sympatisoivaa kuvaa.

Jo uutisen kärki on melko neutraali kuvaus tapahtuneesta:

Ahtaajien satamalakko on kärjistänyt tunnelmaa Kotkan satamassa. Aamulla tunteet kuumenivat Mussalossa, kun satamaoperaattori Mult-Link yritti käynnistää töitä esimiesten ja liittoon kuulumattomien voimin.

Kärjessä käytetään yleisiä verbimuotoja, jotka eivät varsinaisesti yksilöi syyllisiä tapahtumaan: ”on kärjistänyt” ja ”tunteet kuumenivat”. Tällainen tendenssi jatkuu, kun uutinen kertoo kahinoinnista. Se käyttää muun muassa ilmauksia ”auto sai kahakassa tietävästi naarmuja” ja ”käsirysyäkkin, ainakin lievää, käytiin”.

Uutisessa käytetään satamasta myös tilanneääntä eli niin sanottua satasääntä. Näistä pätkistä välittyy toisaalta kuva siitä, että tilanne Mussalossa on todellakin käynyt kuumana, koska niissä muun muassa kiroillaan: ”ajaa jaloille, voi saatanana”. Näistä huudoista voi kuitenkin olla kuulijalle vaikea muodostaa kuva sataman tapahtumista, koska erilaisia ääniä on niin paljon: torven sointia, eri ihmisten huutoja ja kiroilua. Voi olla vaikea yksilöidä, kuka mitäkin sanoo, koska tilanne on aggressiivisesti välittynyt. Koska uutisen sävy ahtaajia kohtaan on jokseenkin neutraali – jopa ymmärtävä – voi olla, että kuulija tulkitsee helposti kuulokuvan perusteella tilanteen yleisesti, kaikkien puolelta, aggressiiviseksi.

Kotkan ahtaajat kategorisoidaan varsin neutraalisti: he ovat ”lakkolaisia” tai ”mielenosoittajia”. Mielenosoittaja-termi on sinänsä mielenkiintoinen valinta, koska sitä käyttämällä uutinen ikään kuin antaa oikeutuksen satamassa töitä estäneille ahtaajille: he ”vain” ilmaisivat mielipiteensä. Se häivyttää sitä tosiasiaa, että oikeastaan ahtaajat olivat estämässä laillista työtä. Uutisessa huomattavaa on myös konsensuksella vahvistaminen retorisenä keinona. Se, että uutinen käyttää Rautatieläisten liittoa eli ulkopuolista tahoa lähteenään, vahvistaa argumentointia sen puolesta, että ahtaajien toimet ovat oikeutettuja.

7.4 Radio Suomen Päivän peili 19. maaliskuuta

Päivän peili kertoo lakon lopusta tuoreeltaan. Uutisen kärkenä on kertoa tuoreen sopimuksen sisällöstä. Siinä toimittaja juonnon jälkeen haastattelee valtakunnansovittelija Esa Lonkaa, joka kertoo, että muutosturvakiistassa päästiin sopuun, niin että se vastaisuudessa sovitaan paikallisesti. Sitten kysytään kommentti AKT:n Timo Rädyltä, jonka mukaan ”sopimuksen kanssa voi elää”.

Uutisen seuraavassa osassa siirrytään juonnon kautta esittämään pääministeri Matti Vanhasen kanta asiaan. Hän kommentoi, että lakko-oikeuteen voitaisiin mahdollisesti puuttua ja että ainakin siitä pitää käydä keskustelua. Seuraavaksi lakon loppumista siirrytään analysoimaan työnantajan ja lakon vaikutuksessa välillisesti olleiden kannalta. Satamaoperaattoreista Steveco ja Finnsteve kertovat töiden vähittäisestä alkamisesta. Lakon menetyksistä ei puhuta. Sen sijaan ”lähes 70-prosenttisesti” lakon vaikutuksesta pysähtynyt paperiteollisuuden edustaja Metsäteollisuus ry:n Timo Jaatinen sanoo, että metsäteollisuuden lakosta johtuneita kustannuksia on ”toistaiseksi vaikea arvioida”. Hänen mukaansa Suomen metsäteollisuuden maine kärsi lakossa kolhun: ”- - tällaiselle maineen menetykselle ei voida laittaa hintalappua.”

Uutinen keskittyy käsittelemään lakon vaikutusten problematiikkaa. Uutisen esittämänä ongelmana voidaan nähdä yhtäältä ahtaajien lakon vaikutukset ja toisaalta lakkoilu yleensä yhteiskunnallisena ilmiönä. Syynä ongelmaan on Suomen vahva lakko-oikeus, joka uutisessa Matti Vanhasen suulla kyseenalaistetaan. Se on sekä moraalista kannanottoa että tulevaisuuden visioimista, parannuskeinojen osoittamista. Matti Vanhanen puhuu yhtäältä isoista välittömistä rahallisista menetyksistä ja toisaalta Suomen *luottamuksen* menettämisestä kansainvälisillä markkinoilla. Vanhasen mukaan kyseessä on siis monitahoinen asia, joka oli moraalisesti ”väärin”.

Vanhanen kategorisoi lakko-oikeuden kielteiseksi. Kysyttäessä, pitäisikö avainalojen lakko-oikeuteen puuttua, hän sanoo:

Kaikki tietää tämän pulman: meillä on kansainväliset sopimukset, meillä on järjestäytymisvapaus olemassa, että tietyt perusoikeudet takaa asioita. Ei ole tähän mennessä oikein löytynyt ratkaisuja, mutta tämä on aika paljon myös ehkä tahdosta kiinni. Osana tällaista kansallista selviytymispakettia, mitä tässä muutenkin nyt kasataan, niin on erittäin luontevaa, että tuoreeltaan myös käsitellään tätä.

Vanhanen siis määrittelee lakko-oikeuden ongelmaksi, jonka jatko pitää pyrkiä ratkaisemaan. Hänen määrittelyään tukee Elinkeinoelämän kanta: myös se on sitä mieltä, että lakko-oikeuteen on puututtava. Metsäteollisuuden arvio menetyksistä jatkaa tätä moraalista määrittelyä. Metsäteollisuuskin puhuu Vanhasen tavoin niin aineellisista mutta etenkin maineen menetyksestä, jota on vaikea arvioida. Mainen on abstrakti käsite, jota on vaikea tarkasti määrittellä – eri tahot liittävät siihen eri merkityksiä. Se on siis hyvin latautunut käsite. Lause ”maineen menetykselle ei voi laittaa hintalappua” on siten vahva arvio AKT:n toimia, lakkoa, vastaan.

Retorisessa mielessä uutinen nojaa vahvasti Matti Vanhasen puhujakategoriaan. Hän korkeassa asemassa pääministerinä on sopiva henkilö arvioimaan mahdollisia lakon jälkivaikutuksia – ja häneltä odotetaan kannanottoja tulevasta. Vanhanen nojaa puheessaan myös toiseen korkeastatukseen tahoon, Elinkeinoelämään. Hän vastaa kysyttäessä, että on EK:n kanssa samaa mieltä siitä, että lakko-oikeuteen puuttumisesta pitää käydä keskustelua. Näin siis uutisessa rakennetaan konsensusta tahojen välille ja vahvistetaan argumenttia siitä, että jotain uudistuksia pitää tehdä.

Huomattava on myös uutisen juonto, jossa nimetään jo ennen lakkoa aloitettu mietintö, johon kuuluu muun muassa linjauksia työurien pidentämisestä ja ”Suomen tulevaisuuden selviytymisstrategiasta”. Vanhanen käyttää lainauksessaan samasta asiasta nimitystä ”selviytymispaketti”. Uutisessa siis toisinnetaan Vanhasen käyttämää kategorisoimista tulevaisuudessa käytävästä keskustelusta. ”Selviytyminen” on terminä hyvin vahva, joka saattaa herättää konnotaatioita todelliseen selviytymiseen eli hengissä pysymiseen. Lakon jälkeisen keskustelun nimeäminen osaksi ”selviytymistä” on siis vahvaa retoriikkaa sen puolesta, että Suomi ei kestä enää uutta samanlaista lakkoa.

7.5 Helsingin Sanomat 6. maaliskuuta

Helsingin Sanomat uutisoi viikonloppuna noin puolen sivun jutulla otsikolla ”Työnantaja kiistää jyrkästi AKT:n tulkinnan erorahasta”. Uutisen pääjuttu keskittyy otsikkonsa mukaan tarkastelemaan yksinomaan lakossa suurinta hiertävää seikkaa eli niin sanottua muutosturvarahaa, jota AKT vaatii vuoden 2008 neuvotteluihin vedoten, mutta jota Satamaoperaattorit ei pysty hyväksymään. AKT vaatii kaikkia työsopimuksen loppumisia koskevaa muutosturvarahaa, mistä sen mielestä on sovittu viime neuvotteluissa, mutta Satamaoperaattoreiden mielestä sovittiin vain, että rahasto perustetaan. Erimielisyys koskee nyt siis rahaston käyttöä: AKT:n mukaan sitä voidaan tulkita eräänlaisena erorahana, jota suodaan irtisanotulle. Työnantajan mukaan ”muutosturvarahasto” tarkoittaa erityistä rahastoa, josta jaetaan tukea yrityksille palkata uudelleen irtisanottuja työntekijöitä.

Kehystämisteorian mukaan uutisen esittämä ongelma on muutosturvaraha ja sen soveltaminen. Syyt kiistaan ovat syntyneet neuvotteluissa, joiden tulokset eivät ole selvillä. Uutisessa otetaan kantaa siihen, kumman tahon tulkintaa tulisi tukea. Sen sijaan siinä ei määritellä parannustoimenpiteitä.

Uutisessa puhutaan ”näkemyksistä ja tulkinnoista”, koska kiistassa on kyse perustavanlaatuisista eroista. Uutisen kehystyksessä työnantajapuolen tilannemääritelmä korostuu: kehystyksessään uutinen antaa suunnilleen yhtä paljon tilaa molempien osapuolten näkemysten selvittelyyn, mutta kaiken kaikkiaan sen voidaan lukea suosivan työnantajapuolen tilannemääritelmää. Tämä näkyy jo uutisen lähtökohdassa: työnantajapuoli kiistää AKT:n näkemys. Ingressi perustelee otsikon kehystystä: ”Kiistelty kirjaus syntyi vuonna 2008 vuorokauden valvomisen jälkeen.” Se, että sopimus erorahasta kirjoitettiin ilmeisen väsyneenä, on siis perustelu sille, että työnantajapuoli kiistää AKT:n tulkinnan oikeutetusti. Helsingin Sanomat lähtee siitä, että se on – ainakin yksi – iso peruste kyseenalaistaa sopimus.

Huomattavaa on se, kuinka uutinen kehystää AKT:n puheenjohtaja Timo Rädyn sekä taas vastaavasti Satamaoperaattoreiden puheenjohtaja Juha Mutrun. Esi-

tettyään työntäjän näkemyksen uutinen antaa äänen Timo Rädylle. Se alkaa lainauksella, jolla viitataan Rädyn lausumaan parin päivän takaisessa YLE:n A-talk -ohjelmassa: ”Minä lähdän vaikka mihinkä vannomaan tämän asian”. Sitä seuraa Juha Mutrun lausumaa referoiva pätkä: ”Juha Mutrun mukaan mistään sellaisesta, jota AKT nyt esittää, ei ole sovittu.” Uutinen jatkaa jo osoittamani retoriikan linjaa, jossa Timo Rätty esitetään ensisijaisesti jääräpäänä vaatijana. Tällainen esittäminen vie tilaa Rädyn sanomisilta ja sysää huomiota hänen persoonaansa.

Uutisessa on pääjutun lisäksi kainalojuttu, omaksi osakseen täysin taitollisestikin erotettu ”HS testasi viisi myyttiä ahtaajalakosta”. Se lähtee olettamuksesta, että ”työntäjät ja työntekijät pyrkivät vaikuttamaan mielipiteeseen esittämällä vaatimuksiensa tueksi valikoituja faktoja”. Television arkielämän myyttien murtamiseen erikoistuneen sarjan Mythbusters (Myytinmurtajat) tapaan Helsingin Sanomat pyrkii arvioimaan ahtaajalakon tilannemääritelmiä ja niihin liittyviä argumentteja objektiivisesti sekä antamaan niille ”tuomion”. Helsingin Sanomat arvioi ahtaajalakon tyypillistä kehystämistä julkisuudessa.

Juttu tyrmää kolme yleisesti käytettyä, lakkoa vastaan perustelevaa argumenttia. Yksi lakkoa vastaan esitetty argumentti luokitellaan mahdolliseksi. Lakon puolesta juttu taas esittää ja murtaa yhden argumentin. Jutun lopputulemana voidaan nähdä, että monet lakkoa vastaan esitetyt argumentit ovat vääristyneitä tai muuten virheellisiä.

Juttu analysoi vääräksi pääministerin ja EK:n väitteet siitä, että ahtaajalakko maksaa Suomelle ”sata miljoonaa euroa päivässä”. Vientituloja yhteen laskeamalla saatu luku ei ole pätevä, koska viennin hetkellinen menetys ei ole sama asia kuin tappio. Lakon kokonaiskustannukset voidaan laskea vasta sen päätyttyä. Kustannusten summittainen määrällistäminen on Helsingin Sanomien mukaan valheellista retoriikkaa lakkoa vastaan.

EK:n väite siitä, että Suomen maine ja sitä myötä asiakassuhteet ulkomaankaupassa ovat mennyttä, on lehden mukaan samoin vääristynyt. Lehden mukaan globaali suurteollisuus ei itse asiassa kärsi, vaan Suomi, jonka suurteollisuustuotannosta puolet on ulkomailla, voi toimittaa tuotteet toisen maan kautta.

Toisaalta lehti myöntää, että Suomen maine maana, jossa on vakaa työrauha, voi kärsiä.

Helsingin Sanomat tyrmää myös EK:n väitteen, jonka mukaan ”Suomi on Euroopan pahimpia lakkomaita”. EK:n mukaan ”Suomessa menetetään vuosittain EU-maista neljänneksi eniten työpäiviä.” Lehti kumoaa väitteen, koska vuosittaisten vaihtelujen takia asiaa ei voida yksinkertaistaa noin. EU:n keskiarvo on 40 lakkopäivää ja Suomessa ollaan lakossa 43 päivää vuodessa. Suomi on siis Euroopan keskitasoa lakkoilussa.

Yksi väite koskee ahtaajien palkkoja. Sen mukaan ”ahtaaja saa palkkaa 4000 euroa kuussa”. Taustalla tässä on se, että vähän kaikesta erimieliset työkiistan tahot kiistelevät myös siitä, miten ahtaajien palkkatason kehitystä oikeastaan pitäisi tulkita. Tahot ovat eri mieltä siitä, mikä on palkkastandardi, josta lähteä neuvotteluissa, kun ylityöt ja kolmivuorotyön tekeminen muuttaa peruspalkkaa melko tuntuvastikin. Tulkintaviidakosta johtuen HS tyytyy pitämään 4000 euron kuukausipalkkaa mahdollisena. Ahtaajien palkkakeskusteluun liittyy osana keskustelu ahtaajien palkkojen kehityksestä. Usein ahtaajien palkkojen nousemista vastaan argumentoidessa vedotaan siihen, että heidän palkkansa on kehittynyt tuntuvasti melko lyhyessä ajassa, mitä ei ole tapahtunut monilla alaan rinnastettavissa olevilla aloilla.

Viimeiseksi lehti analysoi väitettä, joka AKT:n näkökulmasta oikeuttaa lakkoon menemisen: ”Erorahaa tulee maksaa korvauksena työnantajan huonoista liike-miestaidoista.” Helsingin Sanomien esittää AKT:n näkemyksen, jonka mukaan ”työttömyyden seurauksista vastuun kantaminen” kuuluu yrityksen tehtäviin. Yritysten mukaan taas työttömyysturvajärjestelmä pitää huolta työttömyyden seurausten hoitamisesta. HS on samaa mieltä kuin työntekijäpuoli: irtisanomISRahat eivät kuulu työsopimukseen. Toisaalta, jos yritys ja työntekijät haluavat niistä sopia, se on mahdollista.

Kaiken kaikkiaan HS:n myyttien analysointi ravistelee useita Elinkeinoelämän ja valtiovallan lakkovastaisia argumentteja. Siten katson kehystämisen edistävän lakon ymmärtämistä työntekijöiden puolelta. Tosin HS myös tuomitsee AKT:n

irtisanomisrahavaatimuksen eli syyn mennä lakkoon. Siten uutinen toisaalta on myös vahva esitys lakkoa vastaan.

7.6 Helsingin Sanomat 7. maaliskuuta

Helsingin Sanomat uutisoi sunnuntainumerossaan otsikolla ”Satamaoperaattorit pelkäävät asiakaskatoa”. Uutisessa siis tarkastellaan lakkoa työnantajan näkökulmasta. Jutun ingressissä kerrotaan olennaisin: ”Ahtaajien lakko voi murentaa kotimaisten kuljetusreittien uskottavuutta.” Lähteinä jutussa on käytetty satamayritys Stevecon toimitusjohtaja Kari Savolaista, joka on päälähde, satamayritys Finnsteven toimitusjohtaja Perttu Piriä, työministeri Anni Sinnemäkeä sekä EK:ta.

Uutinen ilmaisee Satamaoperaattoreiden huolen siitä, että ahtaajien lakko huonontaa Suomen kauttakulkuliikenteen kilpailukykyä. Stevecon Kari Savolaisen mukaan Stevecon huolinta-asiakkaat ovat harkitsemassa muiden satamien käyttämistä Suomen sijaan lakon aikana ja sen jälkeen. Finnsteven Kari Perttu Piri taas ei ole havainnut tällaista viestiä, mutta yhtyy huoleen lakon vaikutuksista kuljetusreittien uskottavuuteen.

Kehysanalyysissa uutinen voidaan jakaa kahteen osaan: ensimmäinen osa määrittelee ongelman ja toinen etsii siihen ratkaisua. Ensimmäisessä osassa tilanne kehystetään ahtaajien lakon aiheuttamaksi ongelmaksi. Se johtaa seuraukseen, jossa kärsijöinä ovat Satamaoperaattorit. Lakko ”murentaa uskottavuutta”, kun muut toimijat uhkaavat saada työt.

Toisessa osassaan uutinen arvioi tilannetta ja ehdottaa menetelmiä sen parantamiseksi. Satamaoperaattoreiden kannan jälkeen referoidaan työministeri Sinnemäkeä, jonka mukaan työrauhajärjestelmän uudistusta ei ole syytä käynnistää, koska hänen mielestään oikeus lakkoon on niin perustavanlaatuinen. Seuraavaksi uutinen viittaa EK:n ehdotukseen lakkoilun uudistuksista: laittomien lakkojen hyvityssakkoja pitäisi korottaa sekä työntekijäjärjestöjen pitäisi maksaa lakosta aiheutuvia kustannuksia. Sinnemäen ja EK:n mielipiteen tuominen uutii-

seen on selvä kannanotto tilanteen ratkaisemiseksi. Uutisen muoto: ” - - Sinne-
mäki sanoi lauantaina, ettei hänellä ole aikomusta käynnistää työrauhajärjes-
telmän uudistamista” voidaan lukea olettamukseksi, siitä mitä pitäisi tehdä. Täl-
lainen järjestys, jossa ensin esitetään kronologisesti viimeisin tapahtunut (Sin-
nemäen lausunto) ja vasta sitten ensin tapahtunut (EK:n lausunto), on uutiselle
tunnusomainen tapa puhua. Tässä tapauksessa se paljastaa hyvin, kuinka uuti-
nen tekee moraalista arviota.

Retorisesti kiinnostavaa on ensinnäkin se, kuinka uutisen kirjoittajat vahvistavat
sen kehystämistä verbivalinnoilla. Jo otsikossa käytetään hyvin vahvaa verbiä
”pelätä”. Ingressissä ja leipätekstissä ahtaajalakosta käytetään kuvaavaa verbiä
”murentaa”, kun kuvataan vaikutuksia Suomen kilpailukykyyn. Haastateltava
Kari Savolainen taas käyttää omaa mielipidettään osuvasti kuvaavia metaforia.
Asiakasmenetyksistä huolissaan oleva Savolainen kertoo kuinka ”kilpailijat eivät
lepää laakereillaan”. Mihin hän oikeastaan viittaa? Se ei käy selväksi. Hän voi
viitata epäsuorasti ”laiskoihin ahtaajiin”, jotka eivät tule töihin, vaan vaativat aina
vain lisää. Tai sitten hän voi näin kuvata seisovaa tilannetta yleensä.

Savolainen ei jutussa mainitse ahtaajia tai AKT:a nimeltä. Eräässä, viimeisessä,
lainauksessa hän sanoo: ”Kovaa vauhtia ollaan romuttamassa sitä hyvää ku-
vaa, joka meistä on ollut”. Se, että hän käyttää passiivia eikä yksilöi, ketkä ku-
vaa oikeastaan romuttavat, mystifioi ongelman. Ongelman aiheuttajaa (AKT,
lakko) ei mainita, vaan näin asian muotoilemalla Savolainen ikään kuin pitää
syy-seurausta väistämättömänä tosiasiana. Huomio kiinnittyy AKT:sta ja sen
syyistä mennä lakkoon seuraukseen eli satamaoperaattoreiden mahdollisiin
tappioihin.

Uutisessa argumentaatiota vahvistetaan rakentamalla lähteiden välille konsen-
sus. Kaksi satamayrittäjää on samaa mieltä tilanteesta. Toinen heistä, Perttu
Piri, ei ole havainnut ulkomaisten kilpailijoiden tarjouksia, mutta ”hän on kuiten-
kin samaa mieltä lakon vaikutuksista kotimaisten kuljetusreittien uskottavuu-
teen”. Kahden tahon käyttäminen vahvistaa uutisen tilannemääritelmän.

Uutisen kuvitus sopii sen kehykseen. Retoriikka, jossa Kari Savolainen seisoo
tuimaksi tulkittavissa oleva ilme kasvoillaan konttien keskellä, vahvistaa jutun

argumentointia työnantajien kannalta. Tilanne seisoo kuten kontit satamissa ja kehittyy pahempaan.

7.7 Helsingin Sanomat 19. maaliskuuta

Lehti uutisoi otsikolla ”Terminaalin avaaminen johti kahakkaan Kotkassa”. Uutinen kuvaa, kuinka Multilink Terminals -satamayrityksen päätös aloittaa työt AKT:n ulkopuolisella työvoimalla aiheutti lakossa olevien ahtaajien tulon satamaan. Siellä he yrittivät estää töiden alkamisen aloittaen kahakan. Uutinen on kaksijakoinen siten, että toisaalta se kertoo tästä sataman avaamisen johtaneesta kahakasta Kotkassa, toisaalta taas Helsingissä käynnissä olleesta lakon sovittelusta. Uutisen ingressi ilmaisee tämän kaksijakoisuuden: ”Poliisi sovitteli ahtaajien riitaa satamassa. Työnehtosopimusriidan sovittelu Helsingissä ei ratkennut”. Juttu siis kertoo satamalakon uusimman käänteen sekä sitoo sen taustansa eli itse lakon sovitteluun.

Juttu analysoi töiden alkamista satamissa työnantajan näkökulmasta: se käyttää lähteinään muita satamaoperaattoreita, kuten Stevecoa ja Finnstevea sekä Multi-Linkin omistavaa Container Financea. AKT:tä taas käytetään lähteenä lyhyesti. Uutinen määrittelee ongelmaksi ahtaajien tulon satama-alueelle töitä estämään, ja sen toimien arviointi kohdistuu ahtaajiin. Jutun satamatoimijat kommentoivat tilannetta. Multilink tuomitsee ahtaajien toiminnan Kotkassa ja ”pitää ahtaajien vaatimuksia ylimitoitettuina.”

Finnsteve ja Steveco taas kertovat, etteivät aio aloittaa töitä Multi-linkin tavoin ennen lakon päättymistä lakon jälkeistä työrauhaa turvaten. Tämä satamaoperaattoreiden osuus on osa jutun moraalista arviota, joka huipentuu lopussa, kun uutinen kuvaa lakkoneuvotteluiden etenemistä. Siinä kerrotaan, että keskusjärjestöt EK ja SAK ovat tulleet mukaan lakkoneuvotteluihin vakaana aikomukseen lopettaa lakko. Sitten SAK:n järjestöjohtaja Matti Tukiainen tuomitsee ”rikurityövoiman” käytön, koska sellainen ”vain kärjistää tilannetta ja tekee sopimukseen pääsyn entistä vaikeammaksi”. Viimeisessä kappaleessa kerrotaan

vielä ahtaajien nettiadressista, jossa otettiin kantaa ”rikkurityövoiman” satamista lähtemisen puolesta. Yhtäältä siis kerrotaan, että kaikkien halu SAK:ta myöten on lopettaa lakko. Toisaalta taas SAK:n mukaan satamatöiden aloitus ennen lakon loppumista vaikeuttaa lakkoneuvotteluita. Matti Tukiaisen kommentti lopussa palvelee koko jutun kokonaiskehystystä, jossa työnantaja haluaa päästä sopuun riidassa, mutta työntekijäpuoli hankaa vastaan.

AKT on uutisessa äänessä kuvaamassa Kotkan sataman tapahtumia. Kun satamaoperaattorit analysoivat tilannetta järkipäisesti, ahtaajien sanomisia – heidän huudahduksia – lainataan ikään kuin tuomaan juttuun väriä. Analyyttistä mielipidettä heiltä ei esitetä. Uutinen lainaa Kotkan ahtaustyöntekijöiden puheenjohtaja Jarkko Arpula: ”Kerrotaan, mitä mieltä ollaan Multi-Linkin toiminnasta.” Sen jälkeen uutinen kuvaa, kuinka Multi-Linkin toimitusjohtaja ajoi autolla sataman porteista työalueelle: ”Auto pääsi portin sisäpuolelle, tosin tuulilasi rikkinäisenä.” Sitten uutinen lainaa ahtaajien huutoa: ”Nyt on BMW:stä tuulilasi rikki. Voi kyynel.” Jutun ahtaajien toimien esittäminen korostaa mielestäni heidän aggressiivisuuttaan. Tällainen puhujien kategorisointi on siis retoriikkaa, joka palvelee uutisen argumentaatiota. Se on puhujakategorioilla oikeuttamista: satamaoperaattorit ovat asiantuntijoita, AKT sekä myös SAK:n Tukiainen riidanhaluisia pukareita. Tämä taas sopii koko tilanteen määrittelyyn: Helsingin Sanomat puhuu ”kahakasta” ja ”ahtaajien riidasta”.

Retoriikan kannalta huomioitava on myös uutisen tapa puhua Multi-Linkin satamassa olevista konteista, joita on ”lähes tuhat”. Samassa kappaleessa kerrotaan vielä: ”Suman vähittäinen purkautuminen tarkoittaa myös sitä, että satamassa jo pari viikkoa odotelleet venäläiset rekankuljettajat pääsevät vihdoinkin aloittamaan matkansa.” Konttien määrän summittainen kuvaaminen palvelee ensinnäkin jutun argumentointia seisovan tilanteen purkamistarpeesta. Toiseksi sitä palvelevat myös sanavalinnat siitä, että elottomat kontit ovat ”odotelleet”, että pääsevät ”vihdoinkin” myös ”jo pari viikkoa” odottaneiden rekkakuskien matkaan.

Muutkin sanavalinnat ovat osuvia. Helsingin neuvotteluissa ”alettiin pusertaa” sopua. Uutisen kuvatekstissä taas lukee: ”Lakossa olevat ahtaajat ruhjoivat

Kotkan satamassa koneita maahantuovan yrittäjän Vesa Yrjölän BMW:n.” Ruhjoa-verbi on kuvaava ja ottaa kantaa huomattavasti enemmän kuin vaikkapa neutraalimpi ”hajottaa” ottaisi. Kuvatekstissä itsessään on taas huomattavissa ahtaajien kategorisointi yhdeksi ryhmäksi, ”ahtaajat”, kun vastapuoli yksilöidään hyvinkin tarkasti: ”koneita maahantuova yrittäjä Vesa Yrjölä”. Tämä edistää kuvaa ahtaajista yhtenä, aggressiivisena joukkona, kun taas vastapuoli esitetään yksilöitynä uhrina.

7.8 Helsingin Sanomat 20. maaliskuuta

Lakon loppuminen uutisoidaan Helsingin Sanomissa otsikolla ”Vanhanen tinkisi lakko-oikeudesta”. Uutisessa on lisäksi kainalouutisina ”Ahtaajat eivät saaneet automaattista erorahaa”, jossa analysoidaan sopimuksen sisältöä sekä ”Tutkija: Kuljetusala lakkoilee laman aikana”, jossa lakko sidotaan historialliseen kontekstiinsa. Neljänneksi uutiskokonaisuudessa on vielä faktalaatikko, jossa kerrotaan yksityiskohtaisesti koko uuden työehtosopimuksen sisältö.

Helsingin Sanomat nostaa pääministeri Vanhasen lakkovastaisen mielipiteen kärkeen. Siten se kehystää ahtaajalakon ja lakkoilun yhteiskunnassa vahvasti problemaattiseksi. Vanhasen suulla tehdään tilannemääritelmä ja uumoillaan tulevaa: HS:n mukaan ”Vanhanen haluaa lakkolisäyksen heti” tulevaan ”kestävän talouskasvun ja työllisyyden ohjelmaan”. HS lisäksi kategorisoi ohjelman ”massiiviseksi talousohjelmaksi”. Massiivinen-määrittely yhdessä koko ohjelman nimen mainitsemisen kanssa edistävät argumenttia siitä, että uusi talousohjelmaan kuuluu ilman muuta lakko-oikeudenkin puiminen. Lakko-oikeus on siis sellainen asia, mikä pitää nostaa yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Helsingin Sanomissa Vanhasen lainauksista korostuu se, etteivät ahtaajalakon saavutetut edut, uusi sopimus, oikeuta pysäyttämään koko vientiä. Sen lisäksi Vanhanen sanoo, että Suomen vienti ja sen luotettavuus kärsivät pysyvästi. Vanhasen tilannemäärittelyyn vastaa SAK:n Lauri Lyly, jonka mukaan mitään kolmikantaista reagointia ei tarvita. Lopuksi pääjutussa referoidaan Metsäteolli-

suuden menetyksiä. Ne arvioidaan ”pysyviksi”. Teknologiateollisuuden Risto Alanko puolestaan arvioi menetyksiä summittaisesti ”kohtalaisen isoksi”.

Vanhasen tilannemäärittelyyn vastaa kainalojutun SAK:n historiatutkija Tapio Bergholm, joka tulkitsee ja arvottaa tilannetta historiallisessa kontekstissa. Hän hakee oikeutusta lakolle ensinnäkin historian kautta: Bergholmin mukaan ”sattamissa on aikaisemminkin lakkoiltu herkästi periaatekysymyksistä”. Hänen mukaansa ”tämänkertainen kahden viikon lakko oli jopa lyhyt”. Toiseksi hän esittää vasta-argumentin EK:n tilannemääritelmälle. Hän tyrmää EK:n määritelmän, jonka mukaan Suomen talouskasvu pysähtyy, katastrofivisioksi ja kysyy, miksi Suomen pörssi kuitenkin nousi lakonkin aikana. Kolmanneksi Bergholm etsii syvempää syytä lakolle: irtisanomisrahakiista johtuu ”siitä, että liikenne sattamissa on vähentynyt radikaalisti, ja työnantajat ovat muuttumassa lomautuksia irtisanomisiksi”. Tapio Bergholmin argumentoiva taustoitus siis toimii lakon puolustuksena.

Toinen kainalouutinen kertoo sopimuksen sisällöstä. Se aloittaa asian kerimisen määrittelemällä tuloksen ”voitoksi työntajalle”, koska AKT:n vaatimaa erorahaa ei ahtaajalle suoda jatkossa automaattisesti. HS jatkaa AKT:n Timo Rädyn negatiivista, henkilöön menevää kehystämistä jutun viimeisessä kappaleessa: ”Työmarkkina-asioissa usein riidan voittajia ja häviäjiä haetaan neuvottelijoiden ilmeistä. Nyt kireämmältä näytti Timo Rätty.” Tällainen kehystää edelleen Rättyä. Tämä on merkittävää, koska muista työriidan osapuolista ei tällaisia määrittelyjä tehdä koko uutisoinnin kuluessa.

Tutkija Bergholmin osuus tasapainottaa kehystystä lakkoa ymmärtävään suuntaan. Kokonaisuudessaan uutisen kehystämisen kuitenkin kyseenalaistaa lakko-oikeuden jo lähtökohdin sen vuoksi, että Vanhasen mielipide määritellään järjestyksellisesti, tilankäytöllisesti ja taitollisesti painavammaksi.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Vertailen seuraavaksi kahden tutkimani tiedotusvälineen uutisointia sen kolmessa vaiheessa. Sen jälkeen voin arvioida uutisoinnin kokonaiskuvaa lähiluvussa tarkasteltujen uutisten perusteella.

8.1 Lakon alkupään uutisointi määrittelee kehysvalinnat

Lakon alun uutisoinnissa korostuu molemmissa välineissä tilanteen määrittely, jossa ahtaajalakko nähdään toisaalta välittömänä taloudellisena ongelmana, toisaalta se sidotaan laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun lakko-oikeudesta. Uutisointia hallitsevat uutiset, jotka analysoivat vaikutuksia työnantajan tai lakosta välillisesti kärsivien näkökulmasta: Yleisradio kertoo lakon vaikutuksista metsäteollisuuteen, kun Helsingin Sanomat uutisoi Satamaoperaattoreiden menetyksistä.

Uutisoinnissa annetaan tilaa Elinkeinoelämän ilmaukselle siitä, että ahtaajien lakko lamauttaa Suomen talouden. Sitä käytetään molemmissa välineissä korkeana puhujakategoriana – sen tilannemäärittely, lakon tuomitseminen, kehystetään tärkeäksi. Huomattavaa on, kuinka Elinkeinoelämän suulla heti lakon alkupäivinä käynnistyy keskustelu lakko-oikeudesta suomalaisessa yhteiskunnassa. Lakko-oikeuden kyseenalaistamisen myötä käynnistyy koko lakkoutisoinnin kestävä tilannetulkinta, jonka mukaan ”Suomi ei kestä ahtaajien lakon kaltaista avainalan lakkoa”. Toisaalta HS kyseenalaistaa tällaisen kehystulkinnan 6. maaliskuuta, mutta ei kuitenkaan kokonaan tyrmää sitä.

AKT:a käytetään alkupään uutisoinnissa lähteenä harvoin. Siten EK:n ja työnantajan tilannemäärittelyt korostuvat entisestään. Poikkeuksena tähän on Helsingin Sanomien uutinen 6. maaliskuuta, jossa AKT pääsee ääneen uutiskehyksessä, joka suosii työntajapuolta.

8.2 Satamissa riidellään: näkökulmat eroavat

Kotkan Mussalon tapahtumien uutisoinnissa Yleisradion ja Helsingin Sanomien kehysvalinnat eroavat toisistaan. Radio kuvaa tapahtumia ensisijaisesti AKT:n näkökulmasta ottaen kantaa työnantajaa vastaan. Lehti puolestaan määrittelee tapahtuman AKT:n aiheuttamaksi ongelmaksi. Radion esittäessä moraalisia kannanottoja ahtaajien puolesta HS tuomitsee tilanteen. Tämä näkyy ensinnäkin Helsingin Sanomien tavasta kategorisoida tilanne ahtaajien aloittamaksi ”kahakaksi”. Yleisradio taas käyttää ahtaajista varsin neutraalia, jopa ymmärtävää nimitystä ”mielenosoittajat”.

Yleisradio käyttää AKT:a lähteenä, joka osaltaan määrittelee tilannetta. Helsingin Sanomat taas käyttää AKT:a toisin: se lainaa ahtaajien huudahduksia, toisin sanoen sanomisia, jotka eivät ole haastatteleamalla saatuja mielipiteitä vaan niin sanottua tilanneääntä. Tämä edistää Helsingin Sanomien kehysvalintaa.

Huomattavaa on vielä, kuinka Helsingin Sanomat korostaa tilanteen vaikutusta lakkoneuvotteluihin. Yleisradio taas pyrkii vähättelemään sitä. Helsingin Sanomat etsii voimakkaasti ratkaisua tilanteeseen neuvottelujen etenemisen kautta. Se kehystää tilanteen niin, että katsoo SAK:n järjestöjohtaja Matti Tukiaisen puheiden rikkurityövoiman käytöstä vaikeuttavan neuvotteluja. Matti Tukiainen sanoo: ”Tällainen toiminta vain kärjistää tilannetta ja tekee sopimukseen pääsyn entistä vaikeammaksi.” Samalla SAK:n puheenjohtaja Lauri Lylyn kanta häivytetään. Sen mukaan neuvottelut eivät vaikeudu. Samoin työnantajajohtaja Juha Mutrun näkemys häivytetään: hänen mukaansa Kotkan tapahtumilla ei ole vaikutusta asiaan. Radio taas käyttää lähteinään myös Lylyä ja Mutrua. Tässä näkyy käytännössä hyvin se, miten erilaisilla kehysvalinnoilla voidaan vaikuttaa siihen, minkä puolesta uutinen lopulta argumentoi.

8.3 Lakon loputtua kysytään lakko-oikeuden perään

Sovun synnyttyä molemmat mediat tekevät kehysvalinnan, jossa arvioidaan lakon seurauksia ja koko lakko-oikeutta. Molemmat nostavat pääministeri Matti

Vanhasen tärkeäksi määrittelyitä tekeväksi tahoksi. HS nostaa sen heti uutisen kärkeen, Yleisradio taas on sijoittanut sen toiseksi asiaksi uutisessa lakon sovitte-
teluratkaisun tuloksen jälkeen.

Huomattava ero on kuitenkin se, että Helsingin Sanomat kehystää Vanhasen niin, että hänen moraalinen kannanottonsa vaikuttaa vieläkin ponnekkaammalta. Helsingin Sanomat painottaa, että Vanhanen haluaa ”lakkolisäyksen heti” ohjelmaan, jossa tehdään linjauksia Suomen taloudesta. Yleisradiossa Vanhas-
ta taas lainataan suoraan: hän sanoo, että asia ”on hyvä ottaa keskusteluun”. Tässä huomataan, kuinka pienellä erolla voidaan edistää jutun argumentaatiota jonkin asian puolesta. Helsingin Sanomat tosin myös taustoittaa ahtaajien syitä mennä lakkoon ja siten esittää harvinaista syyanalyysia.

8.4 Uutisoinnissa korostui yksi tilannemääritelmä

Ahtaajalakon uutisointia leimaa se, että uutiset ovat etenkin työnantajan tai Elinkeinoelämän näkökulmasta kirjoitettuja. Tämä tulee esille kummankin median uutisoinnin lähitarkastelussa. Helsingin Sanomat argumentoi selvästi lakkoa vastaan ollen AKT-kielteinen. Yleisradion uutisoinnillekin tunnusomaista on lakon määrittelemisen ongelmaksi, mutta sen uutiset eivät ole niin AKT-kielteisiä kuin Helsingin Sanomissa. Yleisradio argumentoi lakko-oikeutta vastaan, suhtautuen neutraalimmin AKT:n toimiin.

Helsingin Sanomien uutisoinnissa kaikki neljä uutista argumentoivat AKT:a ja lakko-oikeutta vastaan – yksi uutinen tosin ei niin järeästi kuin muut. Yleisradion uutisointi taas kokonaisuudessaan kyseenalaistaa lakko-oikeuden, mutta ei välttämättä itsessään AKT:n toimia. Kolmesta uutisesta kaksi on selvästi lakko-oikeutta vastaan, kun yksi taas kehystää AKT:n toimet positiivisesti ottamatta laajemmin kantaa lakko-oikeuteen.

Kokonaisuudessaan Helsingin Sanomat ja Yleisradio käyttävät uutisoinnissaan varsin samanlaisia lähteitä. Tunnusomaista molemmille medioille on varsin virallisten lähteiden käyttäminen. Uutisjournalismille tyypillisesti lähteinä käyte-

tään tahoja, joilla on korkea puhujakategoria. Silmiin pistävää on se, ettei kummassakaan mediassa AKT:n ahtaaja pääse koko uutisoinnin aikana ääneen. Yleisradio sekä Helsingin Sanomat eivät haastattele lakossa olevaa ”riviahtajaa”. Tavallisia ahtaajia tosin käytetään molemmissa välineissä lähteinä Kotkan sataman avaamisesta kertovissa uutisissa, mutta kummassakin uutisessa heidän puhujakategoriansa ovat varsin alhaiset. He eivät siis esitä omaa, perusteltua näkemystään, vaan uutisissa heidän roolinsa on toimia tapahtumien kuvajina.

Kuvaavaa on myös, että kokonaisuudessaan uutisointi keskittyy hyvin voimakkaasti tarkastelemaan lakosta koituvia seurauksia pikemmin kuin tarkastelisi syitä siihen, miksi ahtaajat ovat ylipäänsä menneet lakkoon. Toisaalta lakon seurausten tarkasteleminen on toki ahtaajien lakon kaltaisen avainalan lakon käsittelylle varsin luonteva näkökulmavalinta. Tämän näkökulman vastapainoksi ei kuitenkaan kummassakaan mediassa juuri tarjota lakon todellisia syitä eritteleviä näkökulmia. Itse asiassa aineistossani ainoa uutinen, joka erittelee, miksi ahtaajat oikeastaan vaativat kiistanalaista irtisanomisrahaa, on Helsingin Sanomien uutinen 20. maaliskuuta lakon loputtua. Koska ahtaajalakon uutisointi kehystetään vahvasti AKT:n aiheuttamaksi ongelmaksi, näyttäisi siis siltä, että samalla uutisoinnin moniäänisyys on kärsinyt.

Tutkimukseni tulos osoittautuu Helsingin Sanomien osalta melko päinvastaiseksi alussa viittaamiini Toivosen ja Holmbergin tutkimuksiin verrattuna. Niissä kuvaavaa oli HS:n uutisoinnin työntekijämyönteisyys, kun ahtaajien lakon uutisoinnissa se on työnantajamyönteistä. Kaiken kaikkiaan Helsingin Sanomien ahtaajalakon kehystys on linjassa siten, että sekä pääkirjoitukset että uutisointi ottavat kantaa AKT:n toimia vastaan. Tätä tukee vielä Helsingin Sanomien esittämä Timo Rädyn henkilökehystys. Pitkin uutisointia lehti korostaa hänen riittämättömyytään. Tämä edistää AKT:n kategorisointia ongelmaksi.

Kaiken kaikkiaan molemmat mediat käyttävät retorisia keinoja eniten puhujakategoriaa, kategorisointia sekä konsensuksen rakentamista. Seuraavaksi tarkastelen uutisointia välineiden ominaispiirteet suurennuslasin alla.

8.5. Välineen ominaispiirteet tarkastelussa

Kuten alussa esitin, lehdellä ja radiolla on ominaiset tapansa tehdä uutisia. Arvioin seuraavaksi väline-eroista johtuvia uutisoinnin eroja. Kaiken kaikkiaan hypoteesini siitä, että radiouutisilla olisi vähemmän lähteitä kuin sanomalehdellä johtuen radiouutisten lyhydestä ja nopeasta luonteesta, osoittautui osittain vääräksi. Toisaalta radiouutisissa on useita lähteitä, toisaalta taas uutinen saattaa perustua muutaman lähteen varaan. Välineitä verrattaessa lähteitä on suurin piirtein saman verran ja ne ovat hyvin samanlaisia.

Toinen lähtöolettamukseni koski alussa viittaamani tutkimuksen pohjalta Yleisradion uutisoinnin luonnetta ylipäänsä. Oletin, että sähköinen media keskittyy sanomalehteä enemmän lakon neuvottelujen edistymisen seuraamiseen ja valtakunnansovittelijan toimiin – samalla kun lakon taustojen analysointi jää vähemmälle. Tämä osoittautui siten oikeaksi, että Yleisradio sähköisenä välineenä todellakin raportoi enemmän lakkoneuvottelujen tilanteesta. Se ei kuitenkaan dominoi uutisointia.

Lehden uutisointi taas on välineenomaisesti luonteeltaan taustoittavaa, koska lehden kerran vuorokaudessa -ilместysmissyklin mukaisesti täysin uutta asiaa ei radion tavoin enää tarvitse kertoa. Sanomalehdelle tyypillinen tapa olla etenkin taustoittava media on huomattavissa ahtaajalakonkin uutisoinnissa: kun molemmat mediat näyttäisivät keskittyvän lakon seurausten tarkasteluun, sanomalehti etsii enemmän syitä koko lakon syntyyn. Kuten aiemmin osoitin, ahtaajalakon tapauksessa tällaista taustoittamista ei lehdessäkään, Helsingin Sanomissa, paljon esiintynyt, vaan päinvastoin se oli hyvin vähäistä.

Radion tapa uutisoida nopeasti, niin reaaliajassa kuin mahdollista, nousee siis lakon tapauksessakin sen ominaispiirteeksi. Käänteisesti radio ”nopeana” uutisvälineenä saattaa olla niin kiinni tästä ominaispiirteestään, että uusien käänteiden puuttuessa se jättää kokonaan uutisoimatta asiasta. Oletan, että tämän takia Radiouutiset ei uutisoinut viides maaliskuuta ollenkaan lakosta, kun lakkoneuvottelut olivat jäissä. Tämä, uutisen puuttuminen, on mielestäni itsessään voimakas kehysvalinta. Uutistapahtuman ”häivyttäminen” voidaan kyseenalais-

taa ja kysyä, miksei Yleisradio etsinyt uutta näkökulmaa asiaan. Ehkäpä Yleisradio on nähnyt tärkeämmäksi ensisijaisesti täyttää sähköisen välineen tehtävän eli raportoida nopeasti sitten, kun jokin käänne taas tapahtuu.

Radion kielelle on ominaista, että se on lauserakenteiden osalta yksinkertaisempaa kuin sanomalehden. Radiouutisen lauseet ovat lyhyitä, koska niiden täytyy ottaa huomioon ihmisen yhdellä kertaa kuulemisen rajoitukset. Tämä on nähtävissä myös lakkouutisoinnissa. Toinen kielen ominaispiirre liittyy sen retoriikkaan. Radiouutinen näyttäisi olevan kieleltään kaikin puolin neutraalimpaa kuin sanomalehtiutinen. Tämä tarkoittaa ensinnäkin sitä, että radiouutinen käyttää yleensäkin vähemmän sellaista kieltä, joka esittää äärimmäisen tilanmääritelmän. Radiouutisille ominainen esittämistapa on esimerkiksi sanoa ”Elinkeinoelämän keskusliiton mukaan Suomen työrauhajärjestelmää olisi ehdottomasti muutettava” sen sijaan, että se sanoisi ”Elinkeinoelämä vaatii Suomen työrauhajärjestelmän remonttia”.

Toiseksi radion kielen neutraalius tulee esille, kun verrataan Yleisradion ja Helsingin Sanomien metaforien käyttöä. Helsingin Sanomat käyttää kauttaaltaan enemmän värikkäämpää ja metaforia sisältävää kieltä, jolloin metaforat konnotaatioineen palvelevat uutisen argumentoinnin pönkittämistä. Yleisradion käyttämät metaforat ovat vähäisiä eivätkä ne ole vahvoja konnotaatioita herättäviä. Tämä selittynee radion yksinkertaisen kielen vaatimuksella.

Yksi mielestäni huomattava väline-ero liittyy välineiden tapaan välittää niin sanotusti vahvasti tulkinnanvaraista tietoa. Aiemmin luvussa 4.4 välineiden eroja määritellessäni viittasin määritelmään, jonka mukaan sanomalehteä ja radiota yhdistää välineinä se, ne molemmat jättävät vastaanottajalle paljon vastuuta tulkita todellisuutta. Toisaalta tätä tutkimusta tehdessäni havaitsin, että radiovälineenä on omiaan välittämään tietoa, joka on vieläkin enemmän vastaanottajan tulkinnan varassa.

Radion tapa välittää autenttista tilanneääntä pakottaa kuulijan vahvasti tulkitsijan rooliin. Tämä korostuu silloin, kun toimittajan oma kertojan ääni on neutraali. Lehtikin totta kai esittää autenttista tilanneääntä, mutta sen sanoin esittämä ”tilanneääni” ei kuitenkaan tule katsojaa niin lähelle kuin radion ääni. Lehden kuvi-

tus myös rakentaa vastaanottajalle valmiiksi viitekehystä, jossa tulkita tapahtumaa. Ahtaajalakon tapauksessa radiouutinen, joka kertoi töiden aloittamisesta satamassa, käyttää tilanneääntä siten, ettei se suoraan yksilöinyt, kuka milloinkin on äänessä. Samalla toimittajan kerronta on neutraali. Siten vastaanottajalle annettava tulkintakehys on varsin löysä. Vastaanottaja voi siis potentiaalisesti kuulla ”mitä haluaa”.

Lopuksi on todettava, että yksi luonnollinen selittävä tekijä Helsingin Sanomien ja Yleisradion uutisoinnin eroihin on yksinkertaisesti kilpailu. Kun Yleisradio on välineenomaisesti sisällyttänyt uutisointiinsa lakon uusimmat käänteet, ei Helsingin Sanomat enää tee uutisiaan samasta näkökulmasta, jo siitä syystä, että sen intressinä on tarjota kuluttajille uutta näkökulmaa.

9 POHDINTA

Yhteiskunnallinen keskustelu on erilaisten intressien kenttä. Journalismin tarkoitus on tehdä selvää erilaisista intresseistä, etsiä niihin syitä ja arvioida niiden mahdollisia seurauksia. Lakkouutisoinnissa erilaiset intressit ovat vielä korostetusti esillä, koska mahdollisia seurauksia ja kerrannaisvaikutuksia on useita. Ahtaajien lakko vaikutti merkittävästi talouden toimintoihin sen aikana. Erilaiset, pitemmälle menevät tilannemääritelmät taas olivat eri tahojen tekemiä tulkintoja. Tässä ristiaallokossa media teki omia tilannearvioitaan.

Kuinka erilaisia viitekehyksiä rakentava, asioita luokittelevia ja arvioiva uutinen voi olla objektiivinen? Mielestäni objektiivinen lähestyminen on ilman muuta selvä uutisjournalismin lähtökohta. Sataprosenttisen objektiivista toimittajaa, uutista tai kokonaisuutisointia ei kuitenkaan ole olemassa, vaan objektiivisuus on enemmänkin työtä ohjaava periaate.

Monimutkaisissa asioissa uutisoiminen saattaa myös synnyttää uutisointia, joka päällisin puolin tarkasteltuna vaikuttaa objektiiviselta mutta joka lähemmin analysoituna palvelee selvästi jotakin tiettyä tilannemääritelmää. Uutisjournalismi on niin objektiivisuuden ihanteen ”kyllästämää”, että edellä esittämäni Tuchmanin objektiivisuuden strategian keinot tulevat varmaankin jokaisella vähänkään rutinoituneella journalistilla selkärangasta, kun hän lähtee rakentamaan uutista niin, että sen voi sanoa olevan objektiivinen.

Yhteiskunnallisessa uutisoinnissa erilaisten tilannemääritelmien esittäminen on mielestäni journalismin tehtävä. Samalla erilaisten määritelmien tekeminen tulee edistäneeksi tietynlaista argumentointia. Näitä tilannemääritelmiä tehtäessä tulisi kuitenkin muistaa yhteiskunnallisen keskustelun ja näkökulmien valinnan tasapuolisuus. Kun media yhtenä päivänä esittää jonkin tilannemäärittelyn, kannattaisi tulevissa uutisissa muistaa vastapoolin näkökanta. Tämä on mielestäni median objektiivisuutta: tasapuolisuutta kokonaiskatsannossa.

Ahtaajalakon uutisoinnissa yksi tilannemäärittely leimasi Helsingin Sanomissa ja Yleisradiossa käytyä julkista keskustelua. Media myös esitti huomattavan

hanakammin lakon seurausskenaarioita, samalla kun syvällisten syiden etsiminen jäi todella vähälle huomiolle. Sen takia ahtaajalakon uutisointia voi arvioida yksipuoliseksi. Viimeaikainen kehitys on osoittanut, että lakot ja lakonuhat ovat journalismille niin sanottua päivittäistä peruskauraa. Sen tähden median kannattasikin kohdistaa enemmän huomiotaan myös lakkojen syiden analysointiin.

LÄHTEET

Bruun, M., Koskimies, I. & Tervonen, I. 1989. Uutisoppikirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Entman, R.M. 1993, Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. Journal of Communication 43/4. Hakupäivä 6.11.2010, <http://web.viu.ca/smolashn/images/framing.pdf>.

Hemánus, P. & Tervonen, I. 1980. Objektiivinen joukkotiedotus. Keuruu: Otava.

Holmberg, J. 2004. Etusivun politiikkaa. Yhteiskunnallisten toimijoiden representointi suomalaisissa sanomalehti uutisissa 1987 – 2003. Jyväskylän yliopisto. Väitöstutkimus. Hakupäivä 6.11.2010, <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13406/9513920380.pdf?sequence=1>.

Huovila, T. 2001. Uutinen eri välineissä. GSM-sähkeestä taustajuttuun. Helsinki: Inforviestintä Oy.

Huovila, T. 2005. Toimittaja – tiedon etsijä ja vaikuttaja. Helsinki: WSOY.

Jary, D & Jary, J. 1991. Collins Dictionary Of Sociology. Glasgow: Harper Collins Publishers.

Jokinen, A. 2002. Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Jokinen A., Juhila K. & Suoninen E. (toim.) Diskurssianalyysi

liikkeessä. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Karvonen, E. Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. (Internetistä löytyvä pdf-versio, joka on julkaistu myös Tiedotustutkimus 2/2000 -lehdessä). Hakupäivä 6.11.2010, <http://www.uta.fi/~tierka/Tulkintakehys.pdf>.

Kujala, T., Lahti J. & Tamminen H. 1998 Radiotyön perusteet – johdatus suoran lähetyksen tekemiseen. Helsinki: Gaudeamus.

Kuutti, H. 2001. Tutkittu juttu Johdatus tutkivaan journalismiin. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Laki työriitojen sovittelusta 27.7.1962/420.

Toivonen, A-S. 2006 Uutiset työtaistelussa: Paperikiista Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa ja Keskisuomalaisessa vuonna 2005. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden pro gradu -tutkielma. Hakupäivä 6.11.2010, https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/8540/URN_NBN_fi_jyu-2007116.pdf?sequence=1.

Tuchman, G. 1972. Objectivity as Strategic Ritual: An Examination of Newsmen's Notions of Objectivity. *The American Journal of Sociology* 77/4. Hakupäivä 6.11.2010, <http://portal.colman.ac.il/users/www/16734/%D7%A9%D7%A0%D7%94%20%D7%91%D7%A1%D7%9E%D7%A1%D7%98%D7%A8%20%D7%90%D7%99%D7%A1%D7%95%D7%93%D7%95%D7%AA%20%D7%94%D7%A2%D7%99%D7%AA%D7%95%D7%A0%D7%90%D7%95%D7%AA/Objectivity%20as%20strtegic%20ritual.pdf>.

Työehtosopimuslaki 7.6.1946/436.

Aineisto

Helsingin Sanomat

6.3.2010

7.3.2010

19.3.2010

20.3.2010

Yleisradio

Radio Suomen Keskipäivän peili 6.3.2010

Radio Suomen Päivän peili 18.3.2010

Radio Suomen Päivän peili 19.3.2010